

Дневникъ

(стенографически)

на

X^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

XII заседание, срѣда, 3-й ноемврий 1899 год.

(Отворено въ 3 часътъ и 40 минути подиръ пладнѣ, подъ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя Жечо А. Бакаловъ.)

Прѣдсѣдатель: (Звъни.) Обявявамъ заседанието за открито.

Моля г. секретаря Д-ръ Симеоновъ да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители, за да се види: кой присъствува и кой отсъствува отъ днешното заседание.

Секретарь Д-ръ Фоти Симеоновъ: (Прочита списъка.) Отсъствуватъ г. г. прѣдставителитѣ: Атанасъ А. Буровъ, Атанасъ А. Ибишевъ, Д-ръ Константинъ Стоиловъ, Димитъръ В. Мантовъ, Д-ръ Никола Геннадиевъ, Д-ръ П. Динчевъ, Желѣско Петковъ, Илиа Стоковъ, Иванъ Д. Зографъ, Иванъ Московъ, Илиа Д. Вѣлчевъ, Константинъ Апостоловъ, Константинъ х. Калчевъ, Младенъ Ивановъ, Никифоръ Влаевъ, Несторъ К. Абаджиевъ, Никола Ю. Бакаловъ, Османъ-Бей Сали-Бѣевъ, Стефанъ Хр. Савовъ, Тодоръ Табаковъ, Тодоръ Мирковичъ, Тодоръ Атанасовъ и Христо Папазовъ.

Прѣдсѣдатель: Отъ 164 народни прѣдставители отсъствуватъ 23, присъствуватъ 141; има, значи, нужното число прѣдставители, за да се счита заседанието законно и да се пристъпи къмъ разглеждане поставенитѣ на дневния редъ въпроси.

Прѣди да пристъпимъ къмъ дневния редъ, моля г. секретаря Д-ръ Дочева да прочете съкращения протоколъ отъ миналото заседание.

Секретарь Д-ръ Василь Дочевъ: (Прочита съкращения протоколъ отъ XI-то заседание.)

Прѣдсѣдатель: Желаетъ ли нѣкой отъ г. г. прѣдставителитѣ да направи бѣлѣжка върху съдържанието на прочетения протоколъ?

Драганъ Цанковъ: Моята бѣлѣжка е тая. Искать да помоля бюрото на Народното Събрание за слѣдующето. Въ Правилника е казано, че заседанията се отварятъ въ 1 часътъ слѣдъ пладнѣ; да помолимъ г. прѣдсѣдателя, понеже отъ 1 до 2 часътъ ще се събератъ прѣдставителитѣ, въ 2 часътъ да го намѣримъ тукъ, и тогазъ всѣкога ще започваме заседанията въ 2 часътъ, за да не сѣдимъ цѣла нощъ тукъ. Ето сега е вече 4 часътъ!

Прѣдсѣдатель: Другъ нѣкой не желае ли да направи нѣкаква бѣлѣжка върху прочетения протоколъ? (Никой не се обажда.) Понеже никой не иска дума, протоколътъ се приема за вѣренъ и точенъ.

Пристъпиме къмъ дневния редъ.

На дневенъ редъ имаме:

I. Отговоръ на г. г. министритѣ по разискванията отговора на Тронното Слово.

II. Докладъ на анкетнитѣ комисии по провѣрката на изборитѣ въ околитѣ: Кулска, Горне-Орѣховска и Сърнегорска.

III. Докладъ на комисията по провѣрка на допълнителнитѣ избори въ околитѣ: 1) Самоковска, 2) Казанлъшка, 3) Ново-Загорска, 4) Ловчанска, 5) Тетевенска, 6) Луковитека, 7) Бѣлослатинска, 8) Софийска, 9) Царибродска, 10) Анхиолска, 11) Кюстендилска, 12) Дупнишка, 13) Горне-Орѣховска, 14) Търново-Сейменска и 15) Искрецка, и

IV. Първо четене: 1) на законопроекта за врѣмenni одържки отъ заплатитѣ на чиновницитѣ и служащитѣ, 2) на прѣдложенията на Финансовото Министерство: а) да се счита за оправдана сумата 13.045 л. и 30 ст. и б) за удобоустройство на митницитѣ за освобождение отъ мито

синия камък и пр. и 3) на законопроекта за данъка на земните произведения за 1900—1905 год.

Г-нъ министър-прѣдсѣдатель има думата.

Министър-Прѣдсѣдатель Тодоръ Иванчовъ: Г-да народни прѣдставители! Само послѣднитѣ двѣ засѣдания на настоящето Народно Сѣбрание сж достатѣчни да ни увѣрижтъ, че паистина ние се намираме въ една държава, въ която парламентарнитѣ поредки и истинскитѣ конституционенъ режимъ сж въведени и напълно приспособени. Всичкитѣ политически мнѣния, всичкитѣ политически фракции, като никога у насъ, сж прѣдставени въ тая свещена ограда. Човѣкъ би помислилъ, че като да е това нарочно така направено или пъкъ, по-правилно, като че ли у насъ е била въведена системата на пропорционалнитѣ избори, споредъ която меншествата винаги биватъ избирани и прѣдставлявани въ камарата въ размѣръ на тѣхната дѣйствителна численостъ въ самия народъ. И дѣйствително, ние виждаме на крайната лѣвица прѣдставителитѣ на социализма у насъ, които, както знаете, сж съ всичкитѣ партии и фракции, когато сж въ оппозиция, и противъ всички партии, когато сж на властъ; тѣ отричатъ всичко, даже и всѣкаквъ държавенъ строй. До тѣхъ, наредъ, стојтъ така нареченитѣ демократи, заедно съ своя шефъ, който минава за съставителъ на нашата Конституция; но до него въ сжщото врѣме стојтъ и ония негови партизани, които сж противъ самата тая Конституция, защото тѣ проповѣдватъ република. До тѣхъ стојтъ, смѣсено, така нарѣченитѣ народняци и цанковисти, съ тая само разлика между тѣхъ, че шефътъ на първитѣ постоянно отсѣтствува отъ засѣданията, а пъкъ вторитѣ сѣ прѣдставляватъ и отъ двамата си шефове, г. Цанковъ и г. Даневъ. Слѣдъ тѣхъ иде срѣдата — останкитѣ на Стамболовата партия, (Единъ гласъ: Нещастни останки!) която прѣдставлява системата на Стамболовото управление у насъ. (Димитъръ Петковъ: Заедно съ васъ!) И, най-сетнѣ, виждаме на дѣсеницата сгжстенитѣ редове на болшинството, което прѣдставлява либералната партия — радославиститѣ. Тукъ, въ тая свещена ограда, дѣйствително е прѣдставенъ, въ своята върховна сувереностъ, цѣлитъ Български народъ, и то таквъ, какъвто си е въ сжщностъ. (Дѣсеницата: Вѣрно! — Ржкоплѣскане.) Никога досега у насъ съставътъ на Народното Сѣбрание не е бивалъ таквъ, щото да прѣдставлява толкова вѣрна и хубава картина на самия народъ. (Дѣсеницата: Вѣрно!) Тукъ можтъ да се изказватъ и да се изслушватъ — и дѣйствително се изказватъ и изслушватъ — всичкитѣ политически мнѣния и проповѣди, като захванете отъ най-разюздано-свободнитѣ и свѣршите до най-ограничено-стѣснителнитѣ, по управлението. (Драганъ Цанковъ: Кои сж разюзданитѣ?) Колкото, г-да, и да сж мощни срѣдствата, които обикновено се употрѣбаватъ у насъ, за изказване на разнитѣ мнѣния и за освѣтляване общественото мнѣние и въобще масата на народа, азъ мисля, и вие ще се съгласите съ менъ, че този начинъ, а именно допущането въ Народното Сѣбрание прѣдставителитѣ на всичкитѣ политически фракции, е най-мощното срѣдство за постигането на тая цѣль. Но не само това. Този е и най-добриятъ начинъ, по който може да се въспита политически

цѣлитъ народъ, като се изказватъ публично така всичкитѣ политически мнѣния, които сжществуватъ въ България. И въ това именно се състои сжщността и ползата отъ конституционния режимъ; това е неговото прѣимущество прѣдъ другитѣ режими. Тогазъ, моля ви, г-да, искрено отговорѣте, като турите ржка на сърцето си: бивало ли е това досега, отъ освобождението насамъ? Има ли тукъ нѣкакво основание да се говори, че това Народно Сѣбрание не е конституционно, че то не постѣпва конституционно? Не е ли напълно и дѣйствително въведенъ у насъ конституционниятъ режимъ? И слѣдъ това, вие пакъ говорите за несвободни избори и за неконституционно управление! Това е неправилно, това е погрѣшно и, позволѣте ми да кажъ, крайно несправедливо, защото, както виждате, никога досега меншествата не сж прѣдставлявани въ такова голѣмо количество и въ таквъ съставъ, въ какъвто сте тукъ вие днесъ.

И азъ считамъ, г-да, че е моя длъжностъ, тукъ, публично, да благодарѣ на моя другаръ, Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи, г. Радославова, а до негдѣ и на моя прѣдшественникъ, г. Грекова, защото тѣ и двамата главно полагажъ грижи и старания за да се докара тоя съставъ на настоящето Народно Сѣбрание. И двамата се грижежъ, както при общитѣ, така и при допълнителнитѣ избори за да се добижтъ тия добри резултати. Но ние ще бждемъ неточни и непълни, ако не искажемъ тукъ и своята признателностъ къмъ Негово Царско Височество, загдѣто Той тѣй вѣщо и мѣдро ржководи държавнитѣ работи, загдѣто Той отхвърли всички козни и инсинуации, отъ една страна, и всички лоши съвѣсти, отъ друга, и даде своето мощно конституционно съдѣйствие, за да се дойде до това положение, до тоя резултатъ, именно, да се въдвори у насъ конституционализъмътъ въ своята най-пълна и правилна форма.

Слѣдъ тая уговорка, г-да, ще ми позволите да искажъ и своето мнѣние върху нѣкои отъ повдигнатитѣ въпроси при разискването отговора на Тронното Слово, както и да направжъ нѣкои възражения на възгледитѣ, изказани отъ нѣкои отъ г. г. депутатитѣ.

Исказа се мнѣние да се допѣлни първиятъ пасажъ отъ отговора на Тронното Слово, като се изрази едно желание, щото да се помѣстжтъ въ него нѣколко фрази, за да могло да се констатира, че народниятъ суверенитетъ не е билъ зачитанъ, че управлението у насъ не било конституционно. Една неясна, неопрѣдѣлена дума, или думи, като тия двѣтѣ „народенъ суверенитетъ“, въ устата на единъ демагогъ, бихж могли много да послужжтъ за да поведе тѣлпата и да си послужи съ нея; обаче, тукъ, г-да, ние се намираме прѣдъ народни избраници, интелигентни хора, които може да даджтъ истинско тълкуване, както го и дадохъ, на тия двѣ думи. Вънъ отъ това, вие знаете, че ние имаме и 20 годишно политическо въспитание, та не е така лесно да се подведе общественото мнѣние подиръ живото тълкуване на тия думи. И, дѣйствително, какво е „народенъ суверенитетъ“? Азъ мисля, че всички, та че и господата отъ лѣвицата се съгласихж, че тия думи не изразиватъ нищо друго, освѣнъ върховното право, което единъ

народъ има да урежда самъ свои социаленъ животъ, разбира се, съгласно началата и ограниченията, които той самъ си е установилъ въ своя основенъ законъ — Конституцията. И щомъ сме съгласни на това, азъ мисля, че намъ не остава, освѣтъ да се попитаме: кои сж тия начала и ограничения, освѣтъпи въ нашата Конституция? Главното, ако не и единственото, начало въ случая, е изборното право. То е началото, което, щомъ се запази, народниятъ суверенитетъ е напълно изразенъ, тъй като чрѣзъ това народътъ испраща въ Народното Събрание свои прѣдставители, които уреждатъ неговия социаленъ животъ, съгласно неговитѣ желанія и неговата воля. Колкото се отнася до ограниченията, тѣ сж нѣколко и нѣма нужда да се изброяватъ. Тѣ се отнасятъ до числото на народнитѣ прѣдставители, начинътъ за произвеждането на изборитѣ за народни прѣдставители, редътъ по който Народното Събрание върши своитѣ дѣла, колко гласа трѣбва да има за да бждѣтъ неговитѣ рѣшения валидни или невалидни и т. н. И споредъ тия начала и ограничения въ всяка държава народниятъ суверенитетъ се изразява различно. Напримѣръ въ Швейцария, въ много кантони, ние имаме едно дѣйствително Народно Събрание, тъй като тамъ цѣлиятъ народъ се събира да разисква и по вишегласие да рѣшава държавнитѣ си работи, и това, което Събранието рѣши, става законъ за тѣхъ. Въ повечето държави, както и у насъ, е общеприето, щото не цѣлиятъ народъ да се събира, а народътъ да избира свои прѣдставители, които да уреждатъ неговия социаленъ животъ, съгласно неговата воля. И азъ не вѣрвамъ въ твърдителността на г. Людсканова, че тукъ помежду насъ се намиратъ депутати, които нѣматъ дързостта да искажатъ свободно мислитѣ си било тукъ, било въ комиситѣ. Вие помнете, че г. Людскановъ ми направи упрекъ, че не съмъ постигналъ конституционно, като съмъ присѣствувалъ въ комисията по отговора на Тронното Слово. Той каза, че това било неконституционност! Вие знаете, напротивъ, че сами комиситѣ викатъ надлежнитѣ министри, за да даватъ нужнитѣ обяснения по разнитѣ законопроекти. Така сжщо бѣше и тукъ случаятъ — азъ бѣхъ повиканъ отъ самата комисия, или отъ нейния прѣдсѣдателъ. Значи, г-да, народниятъ суверенитетъ се изразява тукъ, въ Народното Събрание. Но тукъ именно какво виждаме? Ние памираме Народното Събрание раздѣлено на дѣсница и лѣвица; народнитѣ прѣдставители не сж съгласни, и не могатъ да бждѣтъ съгласни помежду си, почти по всички повдигнати и разисквани въпроси. Споредъ менъ, даже и не трѣбва да се съгласяватъ; отъ разногласията, отъ противнитѣ мнѣния винаги може да излѣзе полза — излиза поне истината. Но тогава зарадъ насъ иде питането: кое е мнѣнието въ Народното Събрание, което трѣбва да вземемъ за дѣйствително изразение на народната воля, народния суверенитетъ? Азъ мисля, че всичкитѣ се съгласихте, а нашата Конституция изрично постановява и практиката ни доказва, че ще трѣбва винаги да се взема мнѣнието на болшинството. И, дѣйствително, конституционно управление не е друго, г-да, освѣтъ управление отъ болшинството и чрѣзъ болшинството. Народниятъ суверенитетъ въ България е изразенъ още въ

първото Учредително Велико Народно Събрание, което постави основитѣ на бждѣщото управление на страната; народниятъ суверенитетъ се изразява и сега тукъ пакъ отъ Народното Събрание, чрѣзъ болшинството. Ще бжде нелѣпостъ, наистина, да вземемъ мнѣнията на меншинството за изразение на народния суверенитетъ. Това би било да отиваме именно противъ волята на самия народъ.

Но какви сж мотивитѣ, какви сж основанията, които ни се даватъ, че днешното положение не е било конституционно? Единъ отъ мотивитѣ, казахъ ви, бѣше този, който г. Людскановъ ни даде, че въ комисията е присѣствувалъ министъръ-прѣсѣдателъ. Прѣдставѣте си, до каква дребнавостъ може да се отиде! Азъ не желямъ да отговарямъ на тоя въпросъ. Вториятъ мотивъ бѣше тоя, че извѣстенъ портфейлъ билъ даденъ на Петка, а не на Стояна. Менъ ми се чини, че нѣма нужда опозицията да плаче на чуждъ гробъ. Но все пакъ, въ отговоръ на това, азъ искамъ да ви кажъ, какъ става съставянето и образуването на единъ кабинетъ. Както въ другитѣ конституционни страни, така и у насъ Държавниятъ Глава се отправя къмъ една извѣстна партия; по-виднитѣ членове отъ тая партия се събиратъ, разискватъ и разпрѣдѣлятъ помежду си портфейлитѣ: кой портфейлъ на кого даватъ — това е тѣхна работа и тѣ сами се спогаждатъ за това нѣщо. Съ съставянето на днешния кабинетъ се постигнати по сжщия начинъ и затова нѣма основание да се твърди, че днешното министерство било неконституционно. А, освѣтъ това, вие знаете, г-да, много добри такива прецеденти и отъ практиката на нашата по-стара либерална партия. Азъ ще ви наведж единъ примѣръ. Вие помнете, че въ 1880 год. г. Цанковъ бѣше министъръ-прѣсѣдателъ; неговъ другаръ министъръ бѣше г. Каравеловъ; по едно врѣме г. Цанковъ си даде оставката отъ прѣсѣдателството и издаде указъ, че се назначава г. Каравеловъ за министъръ-прѣсѣдателъ, а въ сжщия „Държавенъ Вѣстникъ“ г. Каравеловъ издаде другъ указъ, като министъръ-прѣсѣдателъ, съ който се назначава за Министъръ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла водителътъ на Либералната партия г. Цанковъ. Значи, за тия хора безразлично бѣше тогава, кой е министъръ-прѣсѣдателъ и кой Министъръ на Вжтрѣшнитѣ Работи. Но, не се мина много врѣме г. Цанковъ излѣзе отъ Министерството на Вжтрѣшнитѣ Работи и стана простъ чиновникъ — прѣсѣдателъ на вакувската комисия въ Кюстендилъ. Има ли въ това нѣщо нѣкаква неконституционност? Защо тогава да е било всичко правилно и конституционно, а сега не?

Друга неконституционностъ още, която се указа отъ опозиционнитѣ г. г. народни прѣдставители, е: защо не се споменава въ Тронното Слово за оставката на г. Грекова? Азъ мисля, че не трѣбва да се споменава нищо за тая оставка, защото тя не е такъвъ крупенъ фактъ, който да заслужава да се говори и въ Тронното Слово или въ отговора му.

Тия промѣнения при всѣки кабинетъ ставатъ: единъ отъ министритѣ или двама излизатъ, други нови влизатъ. Слѣдователно, като не се е споменало, съ това не се е направило никакво нарушение на конституционното правило

или на конституционната практика. Г-нъ Грековъ бѣше тукъ, можеше да поиска думата, ако наистина имаше сериозни мотиви за оставката му, и да ги изложи тукъ публично. Тоя начинъ на даване писмена оставка, печатана въ единъ частенъ политически вѣстникъ, азъ мислѣхъ, че не е приемливъ. (Константинъ Панайотовъ: Не е длъженъ тукъ да ги излага!) Той, като депутатъ въ Народното Собрание, трѣбваше да поиска думата и щѣхме да му я дадемъ, за да може да наведе факти и да искаже всички възгледи по лошото управление на страната. (Ржкоплѣскане. — Константинъ Панайотовъ: Г-нъ Геннадиевъ бѣше поискалъ думата, но не му я дадохте. — Петъръ Н. Даскаловъ: Г-нъ Геннадиевъ взе думата, но избѣга въ Пловдивъ!)

Господа! Понеже толкозъ много народни прѣдставители се интересуватъ, азъ ще ви разкажъ, и мислѣхъ себе си за длъженъ да ви разкажъ, какъ стана подаването на оставка отъ г. Грекова. Вие знаете, че кабинетътъ на г. Грекова бѣше съставенъ вслѣдствие на едно споразумѣние — други го наричахъ сливане — на двѣ фракции. Г-нъ Грековъ по едно врѣме искаше да се ослони съвършено на фракцията на стамболовиститѣ, г. Радославовъ, обаче, който знаеше многочисленитѣ свои партизани, многобройната своя партия, не искаше да се поддаде на притенциитѣ на стамболиститѣ. Наистина, въ началото се мислѣше за възможно да се работи съ двѣ фракции, и вие знаете, че г. Стоиловъ можа да работи дълго врѣме съ съединиститѣ; но г. Стоиловъ нѣмаше партия и правѣше отстъпки на своитѣ съюзници, а г. Радославовъ има грамадна партия и не отстъпваше. Стамболовиститѣ постоянно искаха да имъ се правѣтъ отстъпки, г. Радославовъ не искаше да направи това, и най-подиръ работата дойде дотамъ, щото трѣбваше да се скжсатъ всички връзки и приятелски отношения между двѣтѣ фракции. Г-нъ Грековъ се намѣри въ единъ безисходенъ пжтъ: отъ една страна неговитѣ приятели, които го бѣха наново избрали за свой шефъ, заявихъ, че ще го напуснатъ, а отъ друга страна подозираше, че болшинството на радославиститѣ ще го бламира. (Д-ръ Петъръ Гудевъ: Това е само Ваше прѣдположение!) Азъ бѣхъ въ кабинета и знахъ много по-добрѣ работитѣ отъ Васъ.

Обаче, прѣди да излѣзе отъ кабинета, г. Грековъ, както въ Русе, така и въ Варна излизаше прѣдъ Негово Царско Височество и прѣдъ другаритѣ си министри съ извѣстни условия. Тия условия бѣха: съставянето отъ насъ на новъ кабинетъ и распушането на настоящето Народно Собрание. (Гласове отъ дѣсницата: Позоръ!) Той искаше въ тази си сеилка и нѣкои негови приятели да го подпомогнатъ и затова се отправи и къмъ г. Пешева, и къмъ г. Тончева, и къмъ мене, та че и къмъ стария си приятель г. Начовича. Всички му отказахъ, защото намирахъ, че тая негова постъпка именно не е конституционна, (Ржкоплѣскане) и че това не ще навлѣче нищо друго, освѣнъ пакости и злини, както за Държавния Глава, така и за цѣлата страна. (Гласове: Вѣрно!) Ако съвѣтътъ на г. Грекова бѣше послушанъ, вие, г-да народни

прѣдставители, днесъ нѣмаше тукъ да засѣдате и щѣхте тогава да имате право да говорите за неконституционно управление. (Вълко Нейчовъ: Ние щѣхме пакъ да дѣдемъ! — Дѣсницата: А а! — Глъчка.)

Единъ прѣдставитель: То е въпросъ!

Прѣдсѣдатель: Моля да се пази тишина!

Прѣтко В. Таслаковъ: И вие нѣмаше да дойдете!

Министъръ-Прѣдсѣдатель Тодоръ Иванчовъ: Въпрѣки упрецитѣ, които се правѣтъ спрѣмо Негово Царско Височество отъ страна на лѣвицата, азъ считамъ за своя длъжностъ да констатирамъ тука, при този случай, искренното желание и твърдото рѣшение на Негово Царско Височество да се придържа строго въ своята конституционна роль, (Димитъръ Петковъ: Не мѣсѣте Неговото име тукъ!) и азъ съмъ убѣденъ, че Негово Царско Височество никога вече нѣма да се повлияе отъ лошитѣ съвѣти на лоши съвѣтници. (Ржкоплѣскания отъ дѣсницата.)

Димитъръ Петковъ: Защо употребявате името на Княза? Съжалявамъ, че сте министъръ-прѣдсѣдатель! (Шумъ.)

Министъръ-Прѣдсѣдатель Тодоръ Иванчовъ: Азъ знахъ добръ кога и какъ трѣбва да се споменува името на Господаря — не е редакторътъ на починалата „Свобода“, който ще знае това по-добрѣ. (Шумъ.)

Прѣдсѣдатель: Моля, г-да, пазѣте тишина!

Министъръ-Прѣдсѣдатель Тодоръ Иванчовъ: Азъ считамъ още за своя длъжностъ тукъ публично да ви увѣржъ, че настоящиятъ кабинетъ никога, докато е на власт, нѣма да си позволи да дава подобни съвѣти на Държавния Глава! (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата.) Съвѣти, които могатъ, понекога, да заблудятъ и най-прозорливия Държавенъ Глава.

Димитъръ Петковъ: Че аслж не можете да дадете такива съвѣти, защото вашитѣ ще испждѣтъ! Вие искахте. (Шумъ.)

Прѣдсѣдатель: Призовавамъ Ви, г-нъ Петковъ, на благочиние!

Димитъръ Петковъ: (Къмъ министъръ-прѣдсѣдателя.) Вие бѣхте на друго мѣние! Вие искахте да испждите Радославова и го наричахте вагабонтинъ и разбойникъ... (Шумъ.)

Стефанъ Жълтовъ: Ти си организаторътъ на шпионитѣ!

Министъръ-Прѣдсѣдатель Тодоръ Иванчовъ: Г-не прѣдсѣдателю...

Димитъръ Петковъ: Вие го говорѣхте това; Вие заявихте, мерзавецъ... (Шумъ.)

Прѣдсѣдатель: (Звъни.) Моля, пазѣте редъ г-да! Призовавамъ Ви на редъ, г-нъ Петковъ!

Министъръ-Прѣдсѣдатель Тодоръ Иванчовъ: Г-не прѣдсѣдателю! Азъ Ви моля да оставите г. Петкова да говори и псува, каквото ще; той е извѣстенъ като човѣкъ само съ едно достоинство, а именно като послѣдниятъ псувачъ. Той не е въ състояние да досѣгне честѣта на никого отъ българекитѣ граждани! (Бурни ржкоплѣскания.) Той не пощади и паметѣта на покойния си шефъ. (Бурни ржкоплѣскания.)

Димитъръ Петковъ: Каква честъ можете да имате Вие — погледнѣте си лицето! (Гласове: Долу Свирчо!) Стефанъ Жълтовъ: Долу началникътъ на шайкитѣ и шпионитѣ!

Димитъръ Петковъ: Съ насъ конспирации правѣше...

Прѣдседателъ: Молиж, молиж!

Министъръ-Прѣдседателъ Тодоръ Иванчовъ: Нека говори!

Димитъръ Петковъ: Азъ говоря една истина!

Министъръ-Прѣдседателъ Тодоръ Иванчовъ: Не мож да Ви чуѣ!

Прѣдседателъ: Но е прилично да се държи такъвъ езикъ, г-нъ Петковъ!

Димитъръ Петковъ: Да не ме прѣдизвиква! (Единъ прѣдставителъ: Вие прѣдизвиквате скандали!)

Д-ръ Петъръ Гудевъ: Г-не прѣдседателю... (Шумъ.)

Министъръ-Прѣдседателъ Тодоръ Иванчовъ: Г-да народни прѣдставители! Колкото се отнася до свободата на изборитѣ, както въ послѣднитѣ, допълнителнитѣ, така и въ общитѣ, моятъ другаръ, г. Радославовъ, ще има случай да ви говори за това по-надълго. Азъ отъ моя страна считамъ за пужно тукъ да ви заявя, че, първо, самиотъ съставъ на Народното Събрание доказва, че изборитѣ сж били свободни. (Дѣсеницата: Вѣрно!) Второ, самата опозиция, единъ отъ виднитѣ нейни членове, а именно г. Вѣлиновъ, имѣ куражътъ да излѣзе и каже отъ трибуната, че сравнително съ изборитѣ, които сж ставали досега въ Българското Княжество, поне тия избори, казатой, сж били свободни. Тѣй ли е, г-нъ Вѣлиновъ?

Иванъ Вѣлиновъ: За изборитѣ на 25-й априлий бѣше вѣрно — но не и за другитѣ!

Министъръ-Прѣдседателъ Тодоръ Иванчовъ: Нѣкои отъ г. г. прѣдставителитѣ на лѣвицата правѣхъ статистика по изборитѣ. Г-да прѣдставители! Азъ мисля, че най-сжществената статистика е тази, че досега отъ 169 души прѣдставители при никое друго министерство не е имало опозиционни депутати повече отъ 5—6 души, а сега сж тъкмо 64 души.

Петко Каравеловъ: Въ кое врѣме това?

Вѣлко Нейчовъ: Ако не ги касирахте, щѣхъ да сж повече!

Прѣдседателъ: (Звъни.) Молиж, молиж! Държете редъ, най-послѣ!

Министъръ-Прѣдседателъ Тодоръ Иванчовъ: Но лѣвицата у насъ е навикнала въ единъ периодъ отъ 15 години да вика, че всичко въ държавата е лошо, и най-добритѣ и свети нѣща тя нарече лоши. Нѣма съмнѣние, че и сега, по навикъ и енергия добити отъ 15 години пасажъ, пакъ ще вика, че всичко е лошо, даже че и Народното Събрание не е конституционно, само съ тая разлика, че сега ней приглася и срѣдата отъ стамболовиститѣ.

Драганъ Цанковъ: И Вие викахте!

Константинъ Досевъ: Защото тогава бѣсѣхъ и горѣхъ хората!

Прѣдседателъ: Молиж, молиж!

Министъръ-Прѣдседателъ Тодоръ Иванчовъ: Колкото се отнася, г-да народни прѣдставители, до тази частъ отъ

Тронното Слово, която се касае за отношенията на Българското Княжество спрѣмо правителствата на чуждитѣ държави, азъ ще бждж свършено кратъкъ. Вие знаете, че членоветѣ на настоящия кабинетъ сж подписали една програма, въ която тия отношения сж напълно истѣкнати и азъ не виждамъ какво би могло да се прибави повече. По отношенията ни къмъ Русия, азъ съмъ дълбоко убѣденъ и напълно вѣрвамъ, че цѣлиятъ Български народъ е, и трѣбва да бжде, въодушевенъ само отъ чувства на благодарностъ и признателностъ къмъ нашата Освободителка. Отношенията спрѣмо тази братска държава не могатъ да бждатъ, освѣнъ най-приятелски и най-искренни! (Бурни ржкоплѣскания.) Къмъ тия чувства на признателностъ у Българския народъ трѣбва да бжде присѣдинено и всѣко българско правителство. Това прави и това е политиката и на днешното правителство. Днешниятъ кабинетъ намира още, че въ интереса на нашето младо Княжество, което има нужда отъ мирно и правилно развитие, е, да бжде то въ най-добри отношения съ всичкитѣ други държави, като бжде сжщеврѣменно добъръ съседъ — и най-добъръ съседъ — на съседнитѣ ни държави.

Азъ мисля, господа, че единъ отгаденъ фактъ е, дѣто Австрийскиятъ Императоръ е приелъ въ своята столица така тържествено нашия Господаръ, и че ние трѣбва да имаме съ Австрия най-приятелски и искренни отношения. Това го изисква нашето икономическо развитие за въ бжджще.

Настоящото правителство, вѣрно на задачата си да спомогне за развитието на България въ пѣтя на прогреса и цивилизацията, ще се придържж строго о тая мирна, лойална и приятелска политика съ правителствата на другитѣ държави.

Колкото се отнася до Турция, азъ не мож освѣнъ да се съглася съ мнѣнието, исказано отъ почитаемия депутатъ отъ опозицията г. Кжчовъ, а именно, че въ интереса и на Турция, и на България е, щото отношенията помежду двѣтѣ тия страни да бждатъ най-приятелски. Днешното правителство тѣй разбира своитѣ отношения спрѣмо Турция. Нѣма съмнѣние, че, като се придържа строго въ границитѣ на международното право, Българското правителство ще се старе да развива и усилюва тия добри и приятелски отношения съ Турция, като ги тѣсно свързва и хармонирва съ интереситѣ за благоденствието на българското население въ Македония. (Бурни ржкоплѣскания.) По изложенитѣ отъ г. Кжчова нѣкои произшествия, станали въ Македония, азъ не знамъ какво сж правила моитѣ прѣдшественици, нито съмъ ималъ врѣме да видж дали сж правени нѣкои постжпки, но обичамъ да вѣрвамъ, че тѣ сж изпълнили своя дългъ; обаче, за двата въпроса, за които той спомена — послѣднитѣ Велешки събития и назначаването на Фирмилиана за Скопски митрополитъ — азъ мож да кажж слѣдующето: въ Велесъ, вѣлѣдствие на тия произшествия, сж били арестувани нѣколко българи, вѣроятно, отъ виднитѣ граждани; обаче, вчера получихъ свѣдѣния отъ нашия дипломатически агентъ въ Цариградъ, че всичкитѣ арестувани сж били освободени и че пропагандистътъ сърбинъ, докторъ, е билъ отведенъ въ Солунъ. (Ржкоплѣскане.)

Въпросът за Фирмилиана не води началото си от-сега. Още въ 1897 год. той е билъ повиканъ, като професоръ въ Българъ, и е билъ назначенъ изпълняющъ длъжността митрополитъ въ Скопье, и оттогава досега той все е билъ митрополитъ, но не титуларенъ. Тоя въпросъ за отиването му въ Скопье, какъ е билъ разрѣшенъ отъ по-напрѣдъ, нѣмаше възможность да проучж, а колкото се касае за сегашното положение на въпроса, азъ не можъ засега нищо да ви съобщж и ще ви поможъ да имате до-вѣрие въ правителството, защото то досега е изпълнило своя дългъ и ще го изпълни и занапрѣдъ. Сега засега въпросътъ се намира още въ същото положение, въ което се е намиралъ отъ 1897 год. насамъ, освѣнъ извѣстниятъ ви фактъ, че гръцката патриаршия е дала своето съгласие за избирането на Фирмилиана за Скопски титуларенъ митрополитъ.

Колкото се касае, г-да прѣдставители, до изказанитѣ мнѣния отъ нѣкои народни прѣдставители относително договоритѣ и свърхсѣмѣнитѣ кредити, защото види се, че и тѣ били неконституционни, че и въ отношение управлението на Българската държава било неконституционно, моятъ другаръ, г. Теневъ, ще ви занимае съ тоя въпросъ по-надълго. Обаче, не можъ да прѣмължъ едно нѣщо, а именно факта, че нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители се намиратъ въ заблуждение по тоя въпросъ. Никоя държава не е могла и не може да бжде безъ свърхсѣмѣтни кредити. (Драганъ Цанковъ: Тѣ се оправдаватъ въ всѣка държава!) Тукъ имамъ една таблица за свърхсѣмѣнитѣ кредити, които сж отпущани на българскитѣ правителства отъ 1879 до 1899 год., 1-й октомврий. Отъ нея се вижда, че за постройка само на желѣзници и портове, свърхсѣмѣтни кредити прѣзъ всичкитѣ тия години, отъ 1879 до 1899, 1-й октомврий, сж били отпущени 101 милионъ лева. Значи, трѣбовало е да не строимъ желѣзници, за да нѣмаше свърхсѣмѣтни кредити. (Константинъ Панайотовъ: Тѣ сж извънъ бюджета!) Подиръ туй, имало е свърхсѣмѣтни кредити и за разни нужди по Военното Министерство. Слѣдователно, не е принципътъ на свърхсѣмѣнитѣ кредити, който трѣбва да се критикува, а злоупотребленията съ свърхсѣмѣнитѣ кредити, или по-добръ вотирането имъ безъ да се прѣдвиждатъ приходитѣ, отъ които ще се вземжтъ. (Атанасъ П. Краевъ: Вѣрно!) Понеже по въпроса за свърхсѣмѣнитѣ кредити се помена отъ г. Бѣлинова, че се отпущали за годявки и понеже отъ друга страна г. Каравеловъ заяви, че съ 500.000 л., които Негово Царско Височество отетжпи отъ гражданата си листа, не се помогвало на трудното ни финансово положение, азъ считамъ за своя длъжность да заявж тукъ, че е неприлично и че не би трѣбовало единъ водителъ на една партия така криво да тълкува единъ толкова щедъръ подарѣкъ, какъвто направи Господарътъ. Това доброволно пожертвуване е една голѣма помощ за настоящето положение. Подобна мѣрка взема правителството, като чрѣзъ законъ намалява заплатитѣ на чиновницитѣ и имъ прави одрѣжки. И други държавни глави сж правили въ подобни случаи, когато държавитѣ имъ сж страдали, голѣми по-

жертвувания, но досега никой държавенъ глава не е правилъ такава щедро пожертвуване, какъто е направилъ нашиятъ Господаръ. (Ржкоплѣскане.) Ние имаме нѣколко параходи на Дунава, и единъ параходъ на Черно-Море, който принадлежи на Военното Министерство, и азъ заявямъ, че тази година Негово Царско Височество едва ли се е качилъ поне единъ пътъ на тоя параходъ; обаче, оппозицията твърди—позволѣте ми да кажъ, че това твърдѣние е мързко — че всѣка година се даватъ по нѣколко стотини хиляди лева за параходи. (Иванъ Бѣлиновъ: Негово Царско Височество пътува съ парахода „Надежда“ отъ Варна за Кюстенджа бесплатно!) И Вие, г-нѣ Бѣлиновъ, пътувате, като народенъ прѣдставител, бесплатно по желѣзницитѣ. Не Ви е срамъ да говорите тъй!

Една грѣшка стори, споредъ мене, г. Даневъ, като каза, че въ кабинета билъ г. Начовичъ и че по тази причина кабинетътъ не билъ конституционенъ. (Д-ръ Стоянъ Даневъ: Нехомогененъ!) Ще заявж на г. Данева, че е много по-хубаво единъ толкова способенъ човѣкъ, като г. Начовича, да влѣзе въ единъ кабинетъ, толкова повече, че и той е подписалъ програмата на цѣлия кабинетъ и има поддържката на болшинството, отколкото да отиваме да събираме министритѣ си, както бѣше съ единъ Славковъ, въ Стамболовия кабинетъ, и съ единъ Беневъ — въ Стоиловия! (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата. — Гласове: И съ единъ Петковъ!)

Димитъръ Петковъ: И ти бѣше тамъ! И Радославовъ бѣше въ Стамболовия кабинетъ. Забравите историята! Сега, като нѣма Стамболова, псувате го, а когато ви бранѣше, бѣше добъръ!

Министъръ-Прѣдсѣдателъ Тодоръ Иванчовъ: Съжалявамъ тоже, че единъ Даневъ излиза тукъ отъ трибуната да твърди, че ние можемъ и трѣбва да скжсаме връзкитѣ съ банкитѣ, а съ това, разбира се, да не устоимъ на задълженията си. Г-нѣ Даневъ, който не е билъ чиновникъ, трѣбваше, макаръ отъ своята бесплодна политическа дѣятелность, въ разстояние на цѣли 15 години, това поне да научи и да знае, че не е честно за една държава да не устои на приетитѣ отъ нея задължения. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата. — Д-ръ Стоянъ Даневъ: Благодаримъ!)

По отношение на г. Каравелова има да кажъ слѣдующето. Помните, какво ни каза той, а именно, че щѣлъ да каже на Княза, че само при свободни избори могло да има добри финанси. (Петко Каравеловъ: Тѣй!) Азъ мислжъ, че нѣма пужда да се казва това на Княза, а да го каже на Българския народъ. Да, на Българския народъ кажете, г-нѣ Каравеловъ, че трѣбва да защитава своитѣ правдини, а не да ходите да го мамите съ всевъзможни лѣжливи агитации. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата.)

Петко Каравеловъ: Вие само съ сопн знаете . . .

Д-ръ Василъ Дочевъ: Демократитѣ нѣматъ работа съ управлението!

Петко Каравеловъ: Дочоолу да мълчи!

Министъръ-Прѣдсѣдателъ Тодоръ Иванчовъ: Г-да! Вие виждате, че на всичкитѣ нападения, отправени, било

спрѣмо мене, било спрѣмо кабинета, азъ нито отговарямъ. Азъ даже можъ да благодарѣмъ на по-голѣмата частъ отъ оппозицията, защото тия псувни кѣмъ мене и другаритѣ ми се отпиратъ почти само отъ извѣстия на всички ви Петковъ! (Продължителни ржкоплѣскания отъ дѣсницата.)

Прѣдсѣдателъ: Думата има г. Министъръ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла.

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: До 1886 г., до съединението между Сѣверна и Южна-България, въ Народното Сѣбрание, по отговоритѣ на троннитѣ слова, не ставахъ дебати. Бѣхъ народенъ прѣдставителъ въ нѣколко народни сѣбрания и знаехъ положително, че до горната дата по отговоритѣ на троннитѣ слова не ставахъ разисквания по управлението и политиката на правителството. Напротивъ, имаше случай, щото тия отговори ги приемахме съ благопочитание, даже при закрити врата. Гласувахме ги всички, само като поправихме нѣкои граматически погрѣшки. Но слѣдъ съединението дойде едно нововъвеждане у насъ. Въ IV-то Обикновено Народно Сѣбрание, IV извънредна сесия, когато бѣше министъръ-прѣдсѣдателъ г. Каравеловъ, за пръвъ пѣтъ по отговора на Тронното Слово се даде дума на оппозицията, да говори въ продължение на три дена. Помните, че г. Каравеловъ тогава отъ туй мѣсто каза пословицата: Намѣсто воловетѣ да ревжѣтъ, колата скрибуцатъ! Азъ не бѣхъ тогава на неговото мнѣние, на и сега не съмъ; защото желяхъ по тия отговори винаги да ставатъ дебати. Но, въ сѣщото врѣме, желяхъ разискванията да бждѣтъ въ границитѣ на приличieto, защото по единъ такъвъ актъ не трѣбва да се исчерпва всичко онова, което четемъ ежедневно въ политическитѣ списания. Като че ли при дебатитѣ по отговора на Тронното Слово министритѣ трѣбва да бждѣтъ подеждими въ Народното Сѣбрание, особено Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи. Всичката калъ трѣбва да се хвърли върху него, върху неговата глава, като кѣмъ послѣдния прѣстѣпникъ. Нѣщо повече; струва ми се, че даже желание е имало да му се не дава и думата да се защити! Това не е коректно, не е правилно. (Драганъ Цанковъ: Кой ви кара да казвате въ Тронното Слово, че изборитѣ били свободни?) Г-нъ Цанковъ! Когато бѣхте министъръ-прѣдсѣдателъ азъ Ви защитавахъ, защото вършихте работи, които, споредъ мене, бѣхъ правилни, а сега, като сте народенъ прѣдставителъ, Вие не признавате даже съществуването на Радославова и постоянно сипете псувни върху му. Не разбирамъ защо. Ако съмъ Министъръ на Вжтрѣшнитѣ Работи, азъ съмъ станалъ такъвъ по довѣрието на българскитѣ граждани. (Дѣсницата: Вѣрно! — Ржкоплѣскане.) Азъ не съмъ излѣзълъ отъ нѣкоя канцелария, а съмъ дошълъ тукъ на туй мѣсто само благодарение на моята честна дѣятелностъ, за да направя длъжността си, и съ съдѣйствието на народа. Ето какъ азъ разбирамъ положението. (Дѣсницата: Вѣрно! — Ржкоплѣскане.) Който мисли, че разбира по-добрѣ, ще го видимъ единъ день тукъ какво ще да прави. (Божилъ Райновъ: Нѣматъ тѣргѣние!) Щомъ оставката на г. Грекова се напечата въ вѣстницитѣ, знаехъ, че ще бждѣ туренъ тукъ на истезание, тѣй като и безъ нея

опозицията съ цѣлата си кавалерия и артилерия бѣше противъ мене. Тя е права за себе си, тя знае защо дѣйствува така. Оставката на г. Грекова имъ послужи за corpus delicti противъ мене. Но благодарение на нѣкои прѣдставители отъ лѣвицата, които говорихъ по тая оставка, не защото сж убѣдени въ мотивитѣ ѝ, а защото искахъ да прѣдизвикатъ да се освѣтли съдържанието ѝ, благодарение на тѣхъ, казвамъ, че лѣсна истината. Но виновникътъ на тая оставка мълчи, когато прѣдъ народа не трѣбва да се мълчи! (Дѣсницата: Вѣрно! — Ржкоплѣскане.) Той бѣ длъженъ да излѣзе и да докаже писаното. Той не направи това. И не смѣе да го направи. А затуй пѣкъ моя обязаностъ е да заявя най-тържествено прѣдъ Българския народъ, че по управлението на страната върху ми нѣма никаква виновностъ. (Ржкоплѣскане.)

Г-да народни прѣдставители! До 17-й септемврий, въ единъ актъ до окръжнитѣ управители, подписанъ отъ всичкитѣ министри въ Русчукъ, во главѣ г. Грекова, мое то управление се подобряваше. (Иванъ Вѣлиновъ: Вѣрно! — Ржкоплѣскане отъ дѣсницата.) Всички министри бѣхъ солидарни съ менъ. Два дни подиръ тоя актъ, се произведохъ допълнителнитѣ избори мирно и по закона; защото, питамъ ви, кой български гражданинъ се уби по тия избори? (Д-ръ Петъръ Гудевъ: Двама околийски началници въ Силистра!) Тѣ сж мои чиновници; но тѣ сж живи. Кажете кждѣ е пролѣпа крѣвъ? (Никола Хр. Габровски: Въ Пазарджикъ!) Азъ говорѣмъ сега за допълнителнитѣ избори. За Татаръ-Пазарджикъ имамъ, както знаете, друго мнѣние. Азъ говорѣмъ сега по оставката на г. Грекова, напечатана и въ вѣстницитѣ. Когато я прочетохъ, чудихъ се: какъ може да се пишѣтъ подобни измислици? Трѣбва да ви кажѣ, че когато г. Грековъ дойде въ Варна, гдѣто случайно бѣхъ отишълъ, въ хотела, гдѣто бѣше слѣзналъ, ми каза: „Г-нъ Радославовъ, не искамъ вече да стоѣмъ министъръ, защото моитѣ партизани — стамболовиститѣ — ми казахъ, че нѣма да ме поддържатъ въ Сѣбранието, а пакъ и вашитѣ, на чело съ Божила Райновъ и Д-ръ Вачова, ще ме бламиратъ. Повече да стоѣмъ, не можъ; затуй подадохъ оставката си.“ За написаната оставка, азъ не знаехъ нищо. Задъ мене може да бжде вършено всичко, но азъ отговарямъ за себе си и ви казвамъ, че не малко ме възмути тая постѣпка на г. Грекова. (Министъръ-Прѣдсѣдателъ Тодоръ Иванчовъ: Ние отидохме въ Русе и нищо не знаехме! Димитъръ Петковъ: Знаехте и наричахте този, който е до Васъ, вагабонтия!) Управлението на една страна не е игра на чиликъ, и азъ съжелявамъ, че съмъ ималъ работа съ несериозни хора. Когато се обвинява единъ министъръ отъ шефа на кабинета, трѣбва да има данни за това, а не вѣстникарски шапарми. И ако азъ съмъ виновенъ, самъ прѣдъ васъ ще излѣзѣмъ и ще кажѣ: съгрѣшихъ, ето Конституцията, дайте ме подъ сждѣ. Ще съзнаехъ вината си, ако азъ съмъ виновникътъ, както пишѣтъ нѣкои вѣстници, особено органитѣ на ония, които до вчера бѣхъ съ насъ. Азъ заявявамъ, че всичко бѣше измислица — такава, каквато бѣше въ 1881 год. противъ режима пакъ на Либералната партия. Кой е авторътъ на тия измислици, все едно, други

нека му мислихъ. Защото моето управление е явно, всичко става прѣдъ васъ. Вие знаете какъ съмъ велъ работитѣ и какъ ще ги водѣхъ, ако имамъ довѣрието на прѣдставителитѣ отъ болшинството.

Значи, щомъ авторътъ, виновникътъ на тоя актъ, не излиза тукъ прѣдъ Българския народъ да каже, че азъ съмъ, който съмъ нарушилъ законитѣ на страната и избирателнитѣ права на гражданитѣ; щомъ той не идва да поддържа това тукъ, вие всички разбирате, че това е било съ цѣль да се компрометира не Радославовъ, не, а да се компрометира една политическа партия, която заслужено си е извоювала това положение. (Дѣсницата: Вѣрно! — Ржкоплѣскане.) Толкозъ по оставката на г. Грекова. И азъ считамъ, че съ това въпросътъ е исчерпанъ, и въ моя полза. (Гласове: Вѣрно!) Кой не знае окръжнитѣ на г. Петкова, както и статиитѣ на „Новъ Вѣкъ“, съ които явно заявяватъ недоволството си отъ менъ, защото не съмъ поддържалъ стамболовиститѣ? Вслѣдствие на съглашението, назначихъ на служба ония отъ тѣхъ, които мислѣхъ, че сж полезни, добри и честни. Боехъ се да давамъ служба на ония отъ тѣхъ, които биехъ и васъ, и насъ.

Г-да прѣдставители! Нека направѣхъ прѣдъ васъ своята исповѣдь. Когато бѣхъ напоследъкъ въ гр. Варна, рѣшилъ бѣхъ окончателно да се оттеглѣхъ отъ министерството и да не влизамъ въ никаква комбинация, защото намѣрихъ, че съмъ по-добрѣ, ако останехъ вѣнъ отъ министерството. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Това ще бжде едно щастие за България!) Но когато, г-да прѣдставители, видѣхъ, че космитѣ на българскитѣ граждани бѣхъ настрѣхнали само отъ слуха, че ще дойдѣтъ пакъ стамболовиститѣ на властъ, азъ приехъ да останѣ въ министерството! (Ржкоплѣскане. — Димитъръ Петковъ: Брее! Най-много ти и Тончевъ имате причини да се страхувате отъ насъ!)

Г-да народни прѣдставители! Въ отговора на Тронното Слово първиятъ пасажъ е, който се отнася до изборитѣ, и затуй всичката атака се започна оттукъ противъ менъ. Въ този пасажъ народното прѣдставителство проектира да каже на Негово Царско Височество Князътъ, че съ особено удоволствие констатира, че резултатитѣ, както отъ общитѣ избори на 25-й априлий, така и отъ допълнителнитѣ избори, показватъ, че българскитѣ граждани отъ день на день по-дълбоко се проникватъ отъ съзнанието по-широко да упражняватъ и високо да цѣнятъ своитѣ политически права. Въ този пасажъ нѣкои отъ г. г. ораторитѣ намиратъ, че моето управление се бламирало, че съдържанието на пасажа било евазивно—не се казвало на право, че Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Дѣла билъ далъ пълна свобода при извършването на законодателнитѣ избори, ами съ уговорки, защото изборитѣ били кървави, споредъ в. „Миръ“. Азъ, г-да народни прѣдставители, разбирамъ, че вие сте казали въ тоя пасажъ или искате да кажете повече отъ оуѣ, което азъ съмъ направилъ. Като констатираме, както констатирахте въ извънредната сесия, че изборитѣ сж били пълно свободни, констатираме, че и гражданитѣ оцѣнихъ свободата, която имъ е дадена; че гражданитѣ излѣзохъ на изборното поле и упражнихъ своето избира-

телно право, повече отколкото всѣкога. Мислѣхъ, че туй искате да кажете въ отговоръ на Тронното Слово. (Дѣсницата: Вѣрно!) Значи, вие признавате, че съмъ извършилъ изборитѣ при пълна свобода. (Иванъ Вѣлиновъ: Не обаче и допълнителнитѣ! — Единъ прѣдставителъ отъ лѣвицата: Ами въ Видинѣ свободни ли бѣхъ?) Въ Видинѣ и г. Цанковъ прѣзъ 1884 год. не направи избори. Тогазъ, първата недѣля изборътъ тамъ не се състоя, защото станахъ смущения, въ втората недѣля, помнѣхъ добрѣ, изборътъ пакъ не стана; г-нъ Добриновичъ, съ една клика консерватори тогава, развали избора въ Видинската околия, и ние въ Търново, въ извънредната сесия, когато разгледахме тия избори, осждохме постѣпкитѣ на тия граждани, които не излизахъ да правѣтъ избори, каквото вършатъ и сега, а да правѣтъ побоища и смущения на изборното мѣсто. (Драганъ Цанковъ: Работата е, че сега твоята полиция прави сжщото пѣщо!) Г-нъ Цанковъ! Въ 1884 год., сжщата тая партия бѣше, която се бори съ Васъ заедно. (Драганъ Цанковъ: Тѣ безъ гащи ходѣхъ тогава. Па и безъ Начовича!) Това не е вѣрно. И тогава на много мѣста избори не станахъ. При всичко, че г. Каравеловъ ни се прѣпорѣчва сега, че когато той е билъ министъръ-прѣдсѣдателъ нѣмало ни анкети, ни касиране, не вѣрвайте думитѣ му. Вземѣте дневницитѣ на Народното Събрание отъ 1884 и 1886 год. и ще видите, какво е вършено въ негово врѣме. Най-послѣ, може ли да се крие миналото? Изборитѣ въ Враца, въ Кюстендилъ, въ Тутраканъ и Панагюрище — и г. Вѣлко Нейчовъ знае това — се дадохъ на анкета и нѣкои отъ тѣхъ се касирахъ. Това бѣ въ врѣмето на г. Каравелова. Докладитѣ сж печатани, вземѣте и ги прочетѣте. (Паскалъ Гѣлѣбаровъ: Той е забравилъ — старъ човѣкъ е!) Така щото, недѣйте говори, че когато дойде Радославовъ, изборитѣ ставали съ крѣвъ и при нередовности. Търсѣте злото, ако има такова, на друго мѣсто. Освѣнъ това, г-да народни прѣдставители, въ 1884 год. въ България имаше другъ Избирателенъ законъ. По стария законъ лесно можеше да се злоупотрѣбѣва. Всѣки помни това—то не бѣше отдавна. Пакъ и не може да се скрива, че въ Столицата, освѣнъ мене, никой другъ не излизаше на изборъ. (Дѣсницата: Вѣрно!) Когато излизахъ на изборъ — г. Петковъ знае много добрѣ — виждахъ нередовноститѣ, но не можехъ да поправѣхъ закона. Виждахъ, че достатъчно бѣше нѣколко правителствени хора съ едно шило да набодѣтъ нѣкои отъ опозицията, за да произведѣтъ скандалъ и да ги накаратъ да бѣгатъ, та изборното бюро, което винаги бѣше съ правителството, да останѣше господаръ на избора и да напълни урнитѣ съ колкото си иска бюлетини. Г-да народни прѣдставители, нѣкои отъ тия борци, които сега на трибуната продаватъ юначество, пѣмахъ куража да протестираатъ; тѣ пасувахъ най-осждително. Едва на 1896 год. направихме единъ компромисъ съ г. Цанкова, г. Грекова и г. Каравелова и се молихме да се дадѣтъ свободни избори. Но не подѣйствува просбата ни. И прѣзъ 1896 год. г. Стоиловъ си направи изборитѣ както досега, ако и да обикаляхме България и да проповѣдахме борба противъ насилията. За примѣръ, нека

посочж само на единъ изборъ отъ 1896 год. Въ гр. Ловечъ, гдѣто бѣхъ отишълъ за избора на народни прѣдставители, изборътъ вървѣ до 5 часътъ послѣ обѣдъ въ наша полза, въ полза на опозиционнитѣ кандидати; но 10 минути слѣдъ 5 часътъ, една рота войници завзе изборното мѣсто, като остави бюрото да манипулира, както ще. Протестирахме, но напразно, г-да прѣдставители! Дайте ми сега само единъ случай, като тоя въ гр. Ловечъ и азъ ще признаж, че съмъ извършилъ прѣстѣпление, като съмъ нарушилъ Избирателния законъ. (Дамлянъ Цековъ: Нова-Загора!) Ако можете ми указа такова нѣщо, самъ ще признаж. Но такова нѣщо нѣма.

Нека си послужи сега съ нѣколко данни, за да видите каква разлика има между изборитѣ, които сж вършени нѣкога, които избори много се величажтъ, и между изборитѣ на X-то Обикновено Народно Сѣбрание, станали въ наше врѣме. (Вѣлко Нейчовъ: Грѣшкитѣ на едни не оправдаватъ грѣшкитѣ на други!) На 23-й декемврий 1884 год. въ гр. Враца отъ 12.832 души избиратели гласоподавали само 649 души; г. Д-ръ Поменовъ, софийски адвокатъ, се избралъ съ 413 гласа, когато сега училищни настоятелства се избиратъ съ по 2.000 гласа. Народното Сѣбрание утвърди избора. (Смѣхъ.) Ако се не лъжж, самъ г. Петковъ е докладвалъ тоя изборъ. (Димитъръ Петковъ: Нали казахте сега, че тогава имаше другъ законъ?) Да продължж. Въ Новоселската околия, Варненски окръжж, въ първитѣ избори азъ бѣхъ избранъ и защото имашъ и другъ мандатъ, бѣхъ се отказалъ отъ тоя изборъ. Трѣбва да признаж, че по генералния изборъ на 1884 год. Либералната партия работи много добръ противъ консерваторитѣ; идеята за консерватизма у насъ бѣше съвършено дискредитирана, благодарение на лицата, които я прѣдставлявахъ въ страната. (Вѣлко Нейчовъ: Кажете имената имъ!) Въ тая Новоселска околия се избра г. Василъ Диамандиевъ, извѣстенъ македонски дѣецъ, съ 171 гласа. (Смѣхъ.) И ние го приехме. Добръ. Въ Плѣвентъ, отъ 9.454 души избиратели, 147 души се явили на избора и гласоподавали, за Сава Ивановъ, познатъ на всички ви, който получилъ 82 гласа, (Смѣхъ) и П. Николовъ, получилъ 44 гласа. Тѣй е било и въ Кюстендилъ, Тутраканъ, Русе, Кеманларе и пр. и пр. (Димитъръ Петковъ: За кои година говорите?) За 1884. (Димитъръ Петковъ: Цанковъ бѣше тогава!) Да, затуй, азъ знажъ защо говорж. Защото, г-да, вчера отъ тамъ (Показва къмъ лѣвицата) заявихъ, че днешното Сѣбрание не прѣдставлявало народа, а Сѣбранието въ 1884 год., IV-то Обикновено Народно Сѣбрание, било прѣдставлявало само народа. Трѣбва да бждемъ послѣдователни. Ако съ 44 гласа единъ депутатъ прѣдставлява народа, то вие, които имате повече отъ по 5.000 гласа, нѣмате ли довѣрието на народа?

Драганъ Цанковъ: Но съ полицията сж докарани!

Божилъ Райновъ: Кажете за Раде Якимовъ, отъ Новоселската околия, Варненски окръжж!

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Тѣй. Избирателниятъ законъ, който бѣше въ сила прѣзъ 1884 год.,

бѣше такъвъ, че позволяваше на единъ прѣдсѣдатель на бюро да тури и тия 44 гласа въ урнитѣ. Излиза, че вие не сте имали никога истинско народно прѣдставителство. Но г. Каравеловъ се гордѣе съ това народно прѣдставителство, което е имало продължителни сесии и работило 3½ мѣсеци, като дало голѣмо законодателство на страната. Ето народниятъ суверенитетъ, ето народно прѣдставителство, споредъ него. И сега, ако Негово Царско Височество билъ го повикалъ, той щѣлъ да му каже това: че сегашното Сѣбрание не е Сѣбрание, изражающе волята народна, като снова въ 1884 и 1885 год., когато е билъ г. Каравеловъ. Но вие видѣхте, какво Сѣбрание е било то. (Единъ прѣдставителъ отъ дѣсеницата: Съ по 44 гласа!) Да, съ депутати избрани съ по 44 гласа.

Цѣтко В. Таслаковъ: Вие езунитски испортвате думитѣ на г. Каравелова!

Иванъ Я. Поповъ: Мълчи, бе, кречетало!

Прѣдсѣдатель: (Звъни.) Моля, г-нѣ Таслаковъ, нѣмате думата!

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Г-да народни прѣдставители! Недѣйте ми намира за грѣшка, ако не ви давамъ доводи повече отколкото би трѣбвало, за да видите въ какво положение е днесъ народътъ и прѣдставителството, което го прѣдставлява. Нѣколко примѣра само ще бжджъ достатъчни. Въ една статистика, отъ която се вижда колко високо стои днешното прѣдставителство и колко сме прогресирали, извлечамъ слѣдующето. Въ Варненското окръжие, записани сж били 20.700 души избиратели, които иматъ право да гласоподаватъ; отъ тѣхъ за I-то Народно Сѣбрание сж гласоподавали 5.100 души; за II-то Народно Сѣбрание, записани 21.000 души избиратели, гласоподавали 5.590; за IV-то Народно Сѣбрание, записани 35.910, гласоподавали 10.900; за X-то Народно Сѣбрание, което не се признава за истинско Народно Сѣбрание, записани сж 45.100, гласоподавали 24.000 души — повече отъ половината! (Драганъ Цанковъ: Работата е, че тогава полицията не е гласоподавала. Тѣй ми кажи! — Глъчка.)

Петъръ Н. Даскаловъ: Работата е тамъ, че ти си единъ извѣтрѣлъ старецъ!

Драганъ Цанковъ: (Къмъ министра.) Азъ не знажъ защо ни ги четешъ тия работи. Какво отъ това? Искашъ псалтиръ да ни четешъ?

Петъръ Н. Даскаловъ: Ти не знаешъ какво говоришъ!

Паскалъ Гължбаровъ: (Къмъ Цанкова.) Ти си невмѣнлестъ, старъ човѣкъ си!

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Моля. Другъ примѣръ, за Търновското окръжие — тамъ, отгдѣто е избранъ г. Цанковъ — тамъ, гдѣто нѣма вече намѣса на полицията, тамъ, гдѣто г. Цанковъ е избранъ само отъ народа, а не като насъ, които не сме били отъ народа, а отъ полицията! Въ Търновското окръжие, записани сж били 30.000 души за I-то Народно Сѣбрание, гласоподавали 6.400 души избиратели; за II-то Народно Сѣбрание записани избиратели 30.000 души, гласоподавали 6.200; за IV-то Народно Сѣбрание записани 34.840, гласоподавали

7.030, а за X-то Обикновено Народно Събрание, записани 51.200 души избиратели, а гласоподавали 26.100.

Драганъ Цанковъ: Полицията ги докара!

Иванъ Я. Поповъ: Васъ сега полицията ли Ви избра? Тя ли Ви докара тукъ? Тогазъ сте полицейски избраникъ!

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Въ Швейцария, напр., гдѣто конституционниятъ животъ е достатъчно нормаленъ, гласоподаватъ 42% отъ числото на всичкитъ избиратели; въ Австрия, отъ записанитъ въ избирателнитъ списъци селяни, взиматъ участие 31%; въ Франция — 76%.

Драганъ Цанковъ: (Като излиза отъ залата.) Ние ще го четемъ това у дома си! (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата.)

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Въ тазгодишнитъ избори въ България сж взели участие 50% — повече отъ Швейцария, повече и отъ другитъ държави. (Иванъ Бѣлиновъ: Не държите ли смѣтка за зрѣлостта на Българския народъ?) Азъ отхвърлямъ упрека, който се направи, че не Българскиятъ народъ, а българската полиция гласоподавала, и бихъ желалъ, щото, когато дойде да се разглежда бюджетътъ, да видите колко е числеността на българската полиция и възможно ли е да се мисли подобно нѣщо. България не се управлява съ полиция, а се управлява съ тактъ, съ благоразумие и добро управление. (Гласове: Вѣрно!) Азъ казвамъ на г. Цанкова, че въ Търново сж гласоподавали 50% отъ избирателитъ; той отговаря „полицията е гласоподавала“, а забравя, че той е избранъ като опозиция, слѣдователно, той не може да е нейнъ продуктъ. Ако полицията, обаче, е гласоподавала за него, може да направимъ една ревизия на тоя изборъ и да видимъ; най-сетнѣ, може и да се касира тоя полицейски, споредъ него, изборъ. (Константинъ Панайотовъ: Любопитенъ е процентътъ на допълнителнитъ избори!) Излиза, че първиятъ пасажъ на Тропното Слово, тѣй както е съставенъ, е много на мѣстото си; съ туй изражение се констатира, че въ България изборитъ сж били напълно свободни, при всичко, че опозицията признава, че тѣ сж били извършени при релативна свобода. Азъ благодарѣмъ и за толкозъ на опозицията. Прѣдставителитъ отъ лѣвицата, обаче, не допускатъ тая релативна свобода за допълнителнитъ избори, когато пѣкъ болшинството на Народното Събрание признава, че и допълнителнитъ избори сж станали тѣй свободно, както сж станали и първитъ генерални избори. Тоя пасажъ има и тая смисълъ: съ него се констатира, че за свободнитъ избори не се благодари само на правителството, колкото на народа, на неговото съзнание и зрѣлостъ. Това съзнание на Българския народъ, да излѣзне на изборното мѣсто да си упражни избирателното право, се дължи, г-да народни прѣдставители, вамъ, на членоветъ на Либералната партия. (Гласове: Вѣрно! — Ржкоплѣскане.) Защото, тогазъ, когато трѣбваше да се защищаватъ изборнитъ права, освѣнъ васъ, нито единъ отъ тия, които сега плачѣтъ за народни правдини, не излизахъ отъ домоветъ си. (Иванъ Бѣлиновъ: Не е вѣрно!) Нѣщо повече. И социалиститъ, които бѣхъ подгонени и унижени отъ режима на Стамболова, намѣрихъ защита

въ Либералната партия. (Никола Хр. Габровски: О, хо! Касирахте Либолския изборъ и употребихте страшни насилия!) За минало врѣме азъ говорѣхъ. — Не защото симпатизирахъ на тѣхнитъ теории, въ които и тѣ не вѣрватъ, не, но защото и тѣ страдахъ заедно съ насъ. Страданията ни бѣхъ накарвали всички да бждемъ браия помежду си. И въ 1894 год., когато стана промѣнение на режима, ние всички, безъ разлика, се въсхищавахъ, че бившата вътрѣшна политика ще се изостави, защото нѣма вече мотиви да се поддържа отъ никого, че настѣпва, че настава вече едно нормално врѣме, при което всички да ходимъ на изборното мѣсто да дадемъ гласа си, та да дойдѣтъ въ Народното Събрание ония, които иматъ истинското довѣрие на Българския народъ. Въ 1894 год. азъ така гледахъ на работитъ и затуй бѣхъ далъ поддржката си на г. Стоилова. (Никола Хр. Габровски: И направихте Закона за Особата!) Тоя Законъ за Особата на Княза, г-нъ Габровски, бѣше законъ конституционенъ, защото самата Конституция прѣдписва, че личността на Княза е свещена и неприкосновена!

Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: Разбрахте ли?

Миланъ Макавѣевъ: (Къмъ Габровски.) Ти недѣй се бои, защото никакъвъ наказателенъ законъ тебе не те хваща.

Никола Хр. Габровски: Защото не вършихъ прѣстѣпления. А Вие вършите всички, които сж прѣдвидени въ Наказателния законъ!

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: И тѣй, въ VIII-то Обикновено Народно Събрание въ София, се прѣдстави едно народно прѣдставителство, което не напълно, по все-таки, бѣше истинско изражение на народната воля. Слѣдъ десетки години, за пръвъ пѣкъ видѣхъ на лѣвицата едно доста значително число народни прѣдставители, които да излѣзѣтъ да се борѣтъ противъ управлението тѣй, както става навсѣкѣдѣ, въ всѣка една модерна държава. Но Събранието, което бѣше избрано съ онзи ентузиазъмъ, въ 1894 год., не умрѣ отъ естествената си смъртъ. Ето пакъ избори за друго събрание. И въ 1896 год. бѣхъме изненадани отъ стѣснителнитъ мѣрки на Стоилова. Може би, компромисътъ между съединисти и консерватори даде пово направление на работитъ, та и IX-то Обикновено Народно Събрание бѣше отъ типа на V-то и VI-то сѣмболовски събрания. (Иванъ Бѣлиновъ: Вѣрно!) Даже, нѣщо повече. Това бѣше регресъ, а не прогресъ! (Гласове отъ дѣсницата: Вѣрно!) Отъ тая дата пакъ се захвана борбата, и въ първитъ редове на борцитъ за извоюване свобода на изборното право бѣше пакъ Либералната партия. (Гласове отъ дѣсницата: Вѣрно!) И ето защо, сега, когато тя съставлява болшинството, се явяватъ на 169 души народни прѣдставители 64 души принадлежащи къмъ опозицията. (Иванъ Бѣлиновъ: Отъ които, обаче, двадесетъ и нѣколко души се касирахъ!) А г. Каравеловъ беззаконно касираше, но той не признава сега това, защото се бои отъ дѣлата си. (Петко Каравеловъ: Не, защото тогава, въ мое врѣме, 66 души прѣдставители бѣхъ опозиция!) Да, но на 338 души народни прѣдставители бѣхъ 66 души опозиция, когато сега на 169 души имаме 64 отъ опозицията. Голѣма е разликата. Като е дума за Каравеловото управление, нека

ви кажж, че г. Каравеловъ направи изборитѣ слѣдъ съединението ни съ Южна-България, по съ кръвопролитие. Слѣдъ съединението на Сѣверна съ Южна-България, слѣдъ побѣдителната война съ Сърбия, при она ентузиазъмъ на народа, изборитѣ трѣбваше да станжтъ при пълна свобода; обаче, на тия избори въ Южна-България кръвъ се пролѣ, свещеници и офицери се убихж и се докарахж прѣдставители, които не бѣхж изражение на народната воля. Това сж изборитѣ на г. Каравелова! (Гласове отъ дѣсницата: Вѣрно! — Ржкоплѣскане. — Димитъръ Петковъ: Има една малка причина, ама, нейсе. Нѣма го г. Каравеловъ да се защити!) А вие го чухте, че щѣлъ да каже на Княза, че ние тукъ не сме били народни прѣдставители, а боклукъ. (Иванъ Бѣлиновъ: Не е казалъ такова нѣщо г. Каравеловъ — не му извъртвайте думитѣ!) Нали искате да знаете какво казваше едно време въ Събранието, нека ви прочете отъ дневницитѣ на 1886 год. (Чете.) „Министъръ-президентъ П. Каравеловъ: Положително за прѣщавамъ, въ името на Конституцията, да говорите за Негово Височество. По всѣка конституция за името на Държавния Глава е запрѣтено да се говори въ Събранието.“ (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата.) Вчера, обаче, го чухте що говорѣше. Но туй е негова магия — все съ Княза да се занимава. Даже и подарѣка на Негово Царско Височество Княза, гдѣто е далъ половината отъ цивилната си листа въ полза на народа, той критикува и твърди, че не било нищо. „А параходитѣ, а яхтитѣ?“ дума той. Това не е достоѣно, най-послѣ, за единъ шефъ на партия. (Цвѣтко В. Таслаковъ: Това значи, че не сме роби! — Иванъ Бѣлиновъ: Вие, г-нѣ Радославовъ, въ опозиция критикувахте, колко струва кюмюртъ на книжескитѣ тренове и параходи!) Шефътъ на демократитѣ не признава нищо. Той е противъ всичко, което не е направено отъ него. Затуй, не се удивлявамъ, че не признава свободата, при която сж извършени изборитѣ въ наше врѣме. Туй е негово право.

Сега, нека кажж нѣколко думи по обвинението, което ми се прави отъ г. Людсканова. Той ме обвинява, че съмъ пжтувалъ изъ България и съмъ поставялъ официални кандидатури. Азъ пжтувахъ, наистина, но кждѣто отидѣхъ и Каравеловъ бѣше ходилъ тамъ. Като захванахъ отъ Червентъ-Брѣгъ прѣзъ Чомаковци, Бѣло-Слатинска околия, въ с. Брѣница, селянитѣ казвахж: „Той е другъ министъръ; а вчера другъ дохажда“. Думата е за г. Каравелова. Вижда се, че се е прѣпоржчвалъ за министъръ. Може да е приемалъ и прошения за служба. (Смѣхъ.) На всѣкждѣ той е говорилъ противъ цивилната листа на Княза, ако и да отричаше той това вчера, когато даваше прошение за служба. Най-послѣ, кой не знае публичнитѣ му слова въ „Люксембургъ“ въ гр. Пловдивъ? Струва ми се, че г. Бѣлиновъ бѣше съ него въ тоя градъ. Положително се знае, че г. Такевъ бѣше адютантътъ му, а пкъ доколко тоя господинъ глади Княза, вамъ е добръ познато. Тѣ въ Пловдивъ засѣдавахж, съ ученицитѣ отъ гимназията, безъ да съзнаватъ, че съ туй всѣватъ развратъ между младежта. Но, моля ви се, има ли съвѣсть у такѣвъ

агитаторъ, който, когато станѣлъ министъръ, щѣлъ да поврѣща нивитѣ на селянитѣ, продадени чрѣзъ пристави срѣщу личнитѣ имъ задѣлжения? (Иванъ Бѣлиновъ: Това е клевета, г-нѣ Радославовъ! — Гласове отъ дѣсницата: Това е фактъ!) Азъ ходихъ въ селата, ходихъ да се убѣдѣ самъ, доколко е вѣрно всичко туй, което слушахъ, и се убѣдихъ въ тая печална истина. Моето пжтуване бѣше въ полза на населението, защото азъ го не заблуждавахъ. Казвахъ му истината. Обвиняватъ ме, че съмъ поставялъ официални кандидатури. Това не е вѣрно. Всичко прѣдоставяхъ на избирателитѣ, съ които се срѣщахъ въ читалищата, въ църковнитѣ дворове, въ училищата, на сжщитѣ мѣста кждѣто г. Каравеловъ е билъ прѣди менъ. Но полицейски кандидати не съмъ поставялъ. Либералната партия навсѣкждѣ е доволно силна да дѣйствува. Който не вѣрва, нека се справи, какво е разисквано и рѣшено въ Бѣла-Слатина, въ с. Брѣница, въ мое присѣствие. Въ туй село ми казахъ, че сж докачени отъ повѣдението на г. Драгана Цанковъ, защото ги изоставилъ. Съ артилерия и кавалерия за него се борили, избрали го да докажели на свѣта, че били послѣдователни, че имали довѣрие въ него и добро мнѣние за него, но той дезертиралъ и приелъ другъ изборъ, затова нѣмало вече да избиратъ нито него, нито негови хора. Ето защо, нито г. Цанковъ, нито други нѣкой отъ приятелитѣ на г. Цанкова, не сж ходили тоя пжтъ въ Бѣла-Слатина. Пкъ, извѣстно е, че г. Людскановъ си почиваше въ единъ мѣнастиръ, а г. Даневъ бѣ, мислѣж, въ Еврона. Най-послѣ, всички приятели на г. Цанкова сж избрани за депутати, та надали имаше кого да поставжтъ за кандидатъ въ тая околия, освѣнъ нѣкой мѣстни хора. Но добръ — избирателитѣ си ги поставихж сами, въ мое присѣствие, и ги избрахж. Тѣ сж сега въ Народното Събрание. Нито въ Бѣла-Слатина, нито другадѣ, както казахъ, не съмъ ималъ официални кандидати. Пкъ даже и така да бѣше, то не е прѣстѣпление; (Дамянъ Цековъ: Ами телеграмата, г-нѣ Радославовъ, отъ Русе?) защото вие знаете, че азъ не съмъ влѣзълъ въ министерството само бумажки да подписвамъ! Станалъ съмъ министъръ, защото имамъ поддържатели въ страната! (Дамянъ Цековъ: И въ Бѣла-Слатина?) И въ Бѣла-Слатина! (Дамянъ Цековъ: Само единъ! — Цвѣтко В. Таслаковъ: И чиновницитѣ и жандармитѣ!) Напротивъ — всичкитѣ учители и младежи които обичатъ истината и свободата. Значи, тѣ сж съ Либералната партия. (Никола Хр. Габровски: Отъ Русе извикахте Байчева, за да агитира.)

Г-да народни прѣдставители! Самата лѣвица не се споразумѣва по извѣстни въпроси. Докато цанковиститѣ отъ трибуната заявяватъ, че въ тѣхната крѣпостъ — Бѣла-Слатина — ние сме изнасилили свободата въ избора, свободата на гражданитѣ, като сме докарали отъ тѣхната крѣпостъ наши хора въ Народното Събрание, органътъ на демократитѣ, в. „Прѣпорецъ“, казва, че цанковиститѣ изоставили избирателитѣ си въ Бѣла-Слатина и засега тамъ сж само демократи; тѣ, демократитѣ, сж, които иматъ поддържката въ Бѣла-Слатина. Трѣбва да признаж, че въ извѣстни мѣста чухъ да поддържатъ г. Каравелова, но не чухъ да поддържатъ г. Цанкова. (Дамянъ Цековъ:

Защо въздѣйствивахте сирѣмъ менъ съ полиция въ Бѣла-Слатина?) Направѣте ми интерпелация за това азъ ще Ви докажъ, че не говорите правдата.

Иванъ Бѣлиновъ: И тъй: г. Каравеловъ пжтува — лошо, г. Цанковъ не пжтува — пакъ лошо!

Петко Каравеловъ: Г-нъ Радославовъ! Вие цитирате безобразно работитѣ! Лъжете! Никѣдъ не съмъ говорилъ за цивилната листа на Княза. Само на едно мѣсто, и ще ви кажъ мѣстото. (Гласове: Кажете го!) Ще ви го кажъ! (Шумъ. — Гласове: Нѣмате думата!).

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Г-нъ Каравеловъ! Вие вчера въ Народното Събрание, тамъ, отъ онова мѣсто, говорѣхте все за Негово Царско Височество, все за Неговитѣ работи, а пъкъ не искате да признаете, че е едно голѣмо благодѣяние, гдѣто единъ Държавенъ Глава отстапва половината отъ цивилната си листа, за да се поправи, до извѣстна степенъ, финансовото положение на страната, което не сме ние разбъркали. При всичко, че вие не признавате, че днешното министерство ще подобри положението, дѣлата му ще ви посрамѣтъ, ако чувствувате що е срамъ. Вие все за Княза говорите; да ви викалъ, ще му кажете....

Петко Каравеловъ: И сега ще го кажъ, ако съмъ министъръ. (Дѣсницата. А а а!) Върху себе си вземамъ отговорността. Азъ не говорихъ вчера противъ Княза.

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: И така, г. Каравеловъ, ако дойде да стане още веднажъ министъръ, той ще говори. Чуйте: „Положително запрѣтявамъ, въ името на Конституцията, да се говори за Негово Височество, защото въ всѣка Конституция има постановления, които забраняватъ да се говори за името на Държавния Глава“.

Петко Каравеловъ: Вѣрно! Какво говорихъ вчера? Говорихъ ли противъ Негово Царско Височество?

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Прошение за служба дадохте!

Петко Каравеловъ: Говорихъ, че откакъ е дошълъ, не е имало свободни избори, което и Вие признавате! (Дѣсницата: А а!).

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Азъ доказахъ, че сегашното Народно Събрание е истинско Народно Събрание, даже и по вашето мнѣние, защото е изразъ на народната воля, (Петко Каравеловъ: По Вашето мнѣние!) а не е събрание, въ което да засѣдаватъ народни прѣдставители избрани съ по 44 гласа, както бѣше случаятъ въ 1884 год. съ Диамандиева, отъ Ново-Село. (Петко Каравеловъ: Прѣди всичко, азъ не съмъ билъ министъръ когато сж ставали изборитѣ!) Азъ моля да се четжтъ отъ трибуната дневницитѣ, за да видите, че това, което казва г. Каравеловъ, не е вѣрно; защото той е правилъ допълнителнитѣ избори. Когато падна г. Цанковъ, г. Каравеловъ прави допълнителнитѣ избори. (Петко Каравеловъ: Вѣрно!) Азъ за допълнителнитѣ избори говоржъ. Вие правихте не само тия избори, но и допълнителнитѣ избори въ Южна-България, подиръ съединението. И когато правихте тия избори, както казахъ, имаше такива случаи, че засѣдавахъ, като народни

прѣдставители хора, които бѣхж получили по 44 гласа. Ние ви знаемъ дѣлата.

Годоръ Георгиевъ: Това бѣше, когато ударихте шамаръ на околийския началникъ. Кѣдъ е сега той да дойде да Ви удари два шамара! (Смѣхъ.)

Петко Каравеловъ: И тебе ще ударжъ. Околийскиятъ началникъ отъ Царибродъ бѣше бѣгалъ отъ войната!

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Обвиняватъ ме още затуй и казватъ: свободни избори не е имало, защото въ Царибродъ сме арестували нѣкой си Гого Кръстевъ и че сме искали да екстерпирате още нѣколко души български граждани, отъ партията на г. Цанкова. Такава нѣщо не съмъ направилъ. (Александъръ Людскановъ: Не Вие, а околийскиятъ началникъ!) Азъ приемамъ отговорността по управлението. Въ Царибродъ имаше една история, повдигната противъ извѣстни граждани, прѣселенци, по искането на Военното Министерство. Ако желаете, можъ да ви прочетжъ нѣкои работи по това дѣло, но прѣди всичко бихъ желалъ да не е засѣданието публично, защото се отнасятъ до особено деликатни въпроси за страната. (Гласове: Недѣйте ги че!) Ще оставжъ, г-да народни прѣдставители, но ще кажъ, че нѣкои отъ българскитѣ граждани, въ партизанскитѣ си борби, не избиратъ срѣдствата, съ които си служжтъ, и не гледатъ, че досѣгатъ работи, които сж еднакво свещени, както за тѣхъ, така и за насъ. (Иванъ Бѣлиновъ: Грѣшка е у правителството, защото не освѣтлява опозицията по такива въпроси. Ето на, сега сме съгласни! — (Гласове отъ дѣсницата: Браво! — Ржкоплѣскане.) Че не било имало свободни избори, се доказвало още и отъ туй, че като захванешъ отъ Столицата и свършишъ съ Силистра, избирали се все такива лица, които не били извѣстни на никого! Това не е сериозенъ аргументъ. Наистина, имаме право да говоримъ, въ извѣстни случаи, за такива кандидати, които сж поставени отъ министерствата, но днесъ, при днешния Избирателенъ законъ, полицейски избраникъ е невъзможенъ, защото, единъ кандидатъ, който си поставя кандидатурата даже въ Акъ Каджидаръ и въ Куртъ-Бунаръ, трѣбва да бѣде поставенъ отъ 20 души мѣстни граждани, избиратели. Значи, не може да го постави околийскиятъ началникъ или приставъ, или стражартъ, а трѣбва да го поставжтъ избирателитѣ. Такова е постановлението на новия Избирателенъ законъ. Освѣнъ туй, не може да го избере полицията, защото 5—6 или 10 души стражари какъ можтъ да направжтъ? Тѣ стожтъ вънъ отъ изборното мѣсто, тѣ сж подчинени, като вътрѣшна полиция, на изборното събрание. Споредъ Избирателния законъ, прѣдсѣдателтъ на бюрото има на расположението си вътрѣшната полиция. Не може да се распорежда съ тая полиция единъ околийски началникъ, да кара хората, щото непрѣмѣнно съ избирателнитѣ си карти да вжкватъ бюлетини за единъ кандидатъ на правителството. Но ще ми кажете, че стражаритѣ влияжтъ на избирателитѣ. Само тѣ ли сж, които влияжтъ? Има и други хора, които влияжтъ на избирателитѣ. (Василъ Кжнчовъ: Въ избирателното мѣсто ни стрѣляхж!) Това е клевета. — По-нататкъ, дали единъ избирателъ е гласоподавалъ за кандидата на правителството, или е пушалъ

бюлетината си за кандидата на опозицията, не може никой да каже прѣдварително, защото не е извѣстно за кого се гласоподава, тѣй като гласоподаването е тайно. На нѣкои мѣста бѣхж достигнали до това искусство, щото боята или цвѣтътъ на бюлетинитѣ на разни листи да бѣде еднаква. Може страхливитѣ избиратели въ такъвъ случай да не смѣятъ да прокарватъ явно бюлетинитѣ, да не ги знайтъ правителственитѣ, или обратно, да не ги знае опозицията, но и въ такъвъ случай тая постѣпка не е само въ полза на правителствената листа. Защото, ако и опозицията е направила своитѣ бюлетини, сѣщо като ония на правителственитѣ, кой може положително да твърди за тоя или оня резултатъ отъ гласоподаването? Всѣки за себе си ще мисли и вѣрва, че печели, когато резултатътъ въ дѣйствителностъ излиза другъ. Тѣй щото, ако това е въ полза на едната страна, то ще бѣде въ полза и на другата страна. Единъ сѣдия, прѣдсѣдателъ на апелативния сѣдъ въ Русе, г. Селвели, който бѣше испратенъ да направи анкета въ секцията Кара-Орманъ, Силистренско, гдѣто бѣхж наранени двама околийски началници, дава мнѣние да се поправи въ туй отношение Избирателния законъ. Той прѣдлага да се постави въ Избирателния законъ, щото странитѣ, които се интересуватъ за резултата на избора, прѣдварително да не знайтъ нищо по манипулацията, по процедурата на избора. Това нѣщо не е лошо, най-послѣ. Обаче, ако сега не е било така, не е виновенъ непрѣмънно Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи за извѣстни слабости на закона, който за прѣвъ пжтъ тази година се приспособява генерално. Може би да има нѣкои недостатѣци, нѣкои слаби страни въ закона, но тѣ сж единакво въ вѣрда и еднакво въ полза на всички. Не съмъ противенъ да се направятъ нѣкои попълнения на Избирателния законъ, за да не остава съмнѣние, че резултатътъ на изборитѣ билъ такъвъ или иначе. (Иванъ Бѣлиновъ: Органитѣ на властѣта въ Видинско сж взимали бюлетинитѣ на избирателитѣ, давали имъ сж други, като имъ сж правила обискъ!) Когато дойдѣтъ Видинскитѣ избори, тогава ще говоримъ за тѣхъ. Изборното дѣло е при менъ. Ако ми позволите, и сега мож да говорѣж. (Иванъ Бѣлиновъ: Не, не! Послѣ — когато дойдѣтъ Видинскитѣ избори! — Василъ Кжнчовъ: Въ Враца на насъ стрѣляхж стражаритѣ!) Стрѣляхте вие, а не стражаритѣ.

Г-да прѣдставители! Да дойдѣ на думата си. Избрани били хора неизвѣстни, казватъ. Г-нъ Людскановъ захвана отъ Столицата, гдѣто били избрани г. г. Калжновъ и Гюшевъ, хора иначе много честни и много добри, но продуктъ на полицейскитѣ насилия! (Александъръ Людскановъ: Г-на Калжнова го избрахж неговитѣ работници по канализацията!) Да се говори туй за Столицата и въ присѣствието на столичнитѣ граждани, които знайтъ, какъ станахж Софийскитѣ избори, това не е съвѣстно. Извѣстенъ ли е г. Калжновъ или не, по-малко ли е извѣстенъ г. Гюшевъ отъ г. Людсканова, това е другъ въпросъ. Тѣхнитѣ кандидатури сж поставени отъ Либералната партия, съ съгласието на всичкитѣ граждани въ Столицата. Когато се правѣхж изборитѣ, въ града имаше една само кандидатна листа, и

тя бѣше листата на Либералната партия. Г-нъ Людскановъ не бѣше въ града (Единъ прѣдставителъ: На мѣнастиръ бѣше!) и азъ тогава се интересувахъ да знамъ, какви други кандидатури има, за да видимъ кои сж нашитѣ противници въ Столицата; но ми се каза, ако помнѣж, отъ г. Франгя, че Цанковата партия нѣмала да взема участие въ изборитѣ, освѣнъ въ Нова-Загора, гдѣто е поставена кандидатурата на г. Франгя. (Александъръ Людскановъ: И гдѣто той излѣзе отъ урнитѣ, а пжкъ другъ дойде на негово мѣсто!) Въ Столицата друга кандидатна листа нѣмаше. Ако не е имало борба между избирателитѣ, значи, не може да има и насилие въ изборитѣ. (Единъ прѣдставителъ: Г-нъ Каравеловъ получи два гласа!) И той нѣмаше листа. Либералната партия сама гласоподава тукъ и избра съ 5.000 гласа своитѣ кандидати. Лоши или добри, тѣ сж истинскитѣ прѣдставители на Софийската околия. Тѣ сж добри, защото иматъ болшинство. Освѣнъ туй, не е вѣрно, гдѣто твърди г. Людскановъ, че г. Калжновъ билъ избранъ съ работницитѣ отъ канализацията. Ако това бѣше вѣрно, то още въ 1898 год., въ допълнителнитѣ избори, щѣхме да вземемъ тия работници, за да изберемъ нѣкой нашъ човѣкъ за народенъ прѣдставителъ. Много тогава отъ васъ бѣхте по изборнитѣ мѣста и секции и знаете какъ и съ кои хора станахж изборитѣ въ София. Признайте, г-да, че въ Столицата, както и надругадъ въ България, засега нѣмате болшинство — има го Либералната партия. (Дамянъ Цековъ: Ще видимъ, когато паднете отъ властъ, дали ще бѣдете избранъ! — Цвѣтко В. Таслаковъ: 1/4 отъ васъ нѣма да дойдете тукъ!)

Казвате, че г. Д-ръ Провадалиевъ билъ избранъ въ Нови-Пазаръ, гдѣто не го познавали; билъ избранъ, защото билъ шурей на министра. Да кажѣ нѣколко думи и за него. Въ Нови-Пазаръ е бивалъ избираенъ и Д-ръ Стоиловъ нѣколко пжти. Въ Нови-Пазаръ сж избирани и други видни лица отъ тукъ; тѣй щото, избирателитѣ отъ тая околия и сега можехж да изберѣтъ единъ столиченъ адвокатъ, който е членъ на Либералната партия и който се е поддържалъ отъ свои приятели тамъ. Той е избранъ, защото му сж поставили кандидатурата, защото е живѣлъ въ Шуменъ, гдѣто на всички е извѣстенъ, като адвокатъ, а не затуй, че само защото е шурей на министра. Освѣнъ това, въ Нови-Пазаръ нѣмаше друга кандидатура. Мислѣж, че Христо Тодоровъ се опита да се кандидатира, но послѣ се отказа. Така щото, виждате, че и тукъ не може да се говори за насилие. (Никола Хр. Габровски: Кажете за Ямболъ!) И за Ямболъ ще говорѣж. Само това ли? За Пловдивъ, изборътъ се утвърди — никой въ Народното Събрание не стана да каже, че кръвъ се е лѣла; за Чирпанъ, сѣщо, нищо не казахте; изборитѣ сж утвърдени, като най-правилни и редовни. Впрочемъ, ние не можемъ да ви принуждаваме да говорите въ наша полза. Особено г. Цанкова не, който противъ всичко възстава. (Никола Хр. Габровски: Защо прѣмълчавате въ Видинъ?) Не бързайте. Нѣма да скриж станалитѣ безредици; но нека се знае, че и въ 1884 год., когато г. Цанковъ прави избори въ Видинъ, тамъ и двѣтъ недѣли, вѣлѣдствие на смущения, не се

състояхж тия избори, а въ Враца станахж кръвопролития. (Никола Хр. Габровски: Това не Ви оправдава!) Оправдава ме, защото това доказва, че не знаете, какво говорите.

Александър Людскановъ: Тогава партиитъ се борѣхж, а не стражаритѣ! Ние сега се борихме само съ стражаритѣ!

Василъ Кънчовъ: Въ Враца стрѣляхж на насъ стражаритѣ!

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Сждѣтъ ще установи, кои сж виновнитѣ.

Цвѣтко В. Таслаковъ: Щомъ захване нѣкой прокуроръ да изслѣдва работата, Пешевъ го уволнява.

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Ако е истина, което твърдите, съжалявамъ, че на петъ души стражари правите такъвъ респектъ и бѣгате отъ мѣстото, гдѣто трѣбва да стоите и да пазите правата си. (Никола Хр. Габровски: Недѣйте говори за минали врѣмена!) Азъ ви доказахъ, че както изборитѣ станаха на 25-й априлий, тъй и допълнителнитѣ избори, които станахж на 19-й септемврий т. г., по новия Избирателенъ законъ, бѣхж свободни и законни. Българскиятъ народъ знае, че засега толкова и такива избори може да прави. (Василъ Кънчовъ: По-хубави ще може да прави!) Най-тържествено заявявамъ отъ министерското мѣсто, че ще бждж чай-щастливъ, когато бждж въ редоветѣ на опозицията, да видж избори така свободни, както тия, които станахж тази година. Малкитѣ нередовности сж станали по мѣстни причини и вини, а не по желанието на министерството. (Ржкоплѣскане отъ дѣснищата.)

Михаилъ К. Сарафовъ: Прѣдставителтъ отъ Нова-Загора, който сега е тукъ, Вие го доведохте!

Д-ръ Йорданъ Ц. Нейовъ: Ще говоримъ, когато дойде редъ за моя изборъ!

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Г-да народни прѣдставители! Не за излишно считамъ да кажж нѣщо и по обвинението, че въ изборитѣ сме имали цѣла система за ограничение правата на избирателитѣ. Каква система?

Василъ Кънчовъ: Стражари безъ номера! Защо викахте околийскитѣ началници отъ другитѣ околии?

Д-ръ Йорданъ Ц. Нейовъ: Войска искахте даже, войска ви се прати и противъ нея се оплаквате!

Министъръ Д-ръ Василъ Радославовъ: Никаква система за ограничение избирателнитѣ права на гражданитѣ нѣмаме и не можемъ да имаме. Това не влиза въ нашата програма. (Никола Хр. Габровски: Двѣ програми имате: една, когато сте на властъ, и друга, когато сте въ опозиция!) И азъ ви увѣрявамъ, че при настоящето положение и при този Избирателенъ законъ, вие, г-да социалисти, да сте на наше мѣсто, ще направите, несъмнѣнно, избори много по-лоши и отъ Стамболовитѣ. (Никола Хр. Габровски: Ние сме се избирали всѣкога противъ властѣта! Ние и другъ пътъ сме дохождали тукъ, а вие — не!) Защо имало околийски

началници въ центроветѣ на секциитѣ, ме питатъ. Въ изборното дѣло на министерството е казано защо. Всички распорѣждания и резолюции по изборитѣ отъ мене сж писани. Тая прѣписка ще остане въ министерството и тогава, когато дойде другъ подиръ мене, нека вземе прѣписката и нека ме сжди, ако има нѣщо противъ закона. (Никола Хр. Габровски: Тая е официалната прѣписка. Ами тайната? — Министъръ Д-ръ Димитъръ К. Вачовъ: Тайната е въ Павликени!) Но подобно нѣщо нѣма. Полицията се вика на изборното мѣсто отъ Избирателния законъ. Чл. 81-й, алинея трета, отъ този законъ гласи: „На противоположнитѣ входове, както и на ония при прѣградата, поставя се по единъ полицейски стражаръ, който бди за редовното влизане и излизане на избирателитѣ“. Г-нъ Вълко Нейчовъ ни вчера казваше: „Джанжмъ, какво е туй — избирателитѣ, само червено като виджѣтъ, разбиратъ, че нѣма свободни избори.“ Ако туй е така, което не вѣрвамъ, азъ не съмъ кривъ. Не е възможно да облѣчемъ полицейскитѣ агенти въ фустани! Веднажъ законътъ ги вика да отиджѣтъ на изборното мѣсто и азъ имъ прѣдписвамъ да отиджѣтъ, защо е тая врѣва и какви сж тия заешки сърца на опозицията? (Никола Хр. Габровски: Защо пратихте въ Казанлъкъ Тивчева, Брѣзовскиятъ околийски началникъ?) Чл. 96-й отъ Избирателния законъ казва така: „Вжтрѣшната полиция на изборното събрание принадлежи на прѣдсѣдателя“ — значи, самиятъ Избирателенъ законъ позволява да има полиция на изборното мѣсто — вжтрѣшна полиция. Чл. 98-й казва: „Въ случай на важни смущения или голѣми безредици въ изборното мѣсто, прѣдсѣдателтъ, слѣдъ като исчерпи безуспѣшно всичкитѣ миролюбиви срѣдства, за да въдвори рѣда и тишината, и слѣдъ като вземе мнѣнието на другитѣ членове на бюрото, спира гласоподаването и повиква полицейска или военна помощ“. (Никола Хр. Габровски: Прѣдсѣдателтъ ли повика въ Казанлъкъ Брѣзовския околийски началникъ?) Не е истина; Вие говорите за дѣйствието на началника подиръ избора. (Никола Хр. Габровски: Какъ не е истина? Въ Габарево Брѣзовскиятъ околийски началникъ е билъ отишълъ по Ваша заповѣдъ! Това го има въ дѣлото. Вие прѣмо лъжете тукъ!) Г-да прѣдставители! Вие видѣхте, че полицията се вика на изборното мѣсто отъ самия Избирателенъ законъ. Като имахъ прѣдъ видъ кръвопролитията, които станахж на 25-й априлий въ Татаръ-Пазарджикъ и Брѣзово, не можахъ да допуснж и въ допълнителнитѣ избори да станжѣтъ подобни кръвопролития. Затуй бѣхъ длъженъ, като отговорно лице, да вземж нужнитѣ прѣварителни мѣрки за запазване реда, тишината и живота на избирателитѣ. Инакъ кръвопролитieto бѣше неминуемо, благодарение на агитациитѣ на опозицията, които тя правѣше прѣмо противъ поредѣка, противъ реда и законитѣ на държавата. Въ в. „Христо Ботевъ“, явно се викахж гражданитѣ на бунтъ, съ оружие въ ржка, противъ Княза и правителството. (Василъ Кънчовъ: Ами кой би депутатитѣ въ Бѣла-Слатина и Орѣхово?) Който би и Васъ въ Цариградъ! — Слѣдователно, за да се прѣдупрѣджѣтъ неминуемитѣ кръвопролития и безредици, взехъ нужнитѣ мѣрки. (Никола Хр. Габровски: Кажете защо въ Казанлъкъ

командирът арестува околийския началник?) За да се запази редът. Азъ усилихъ въ всѣка избирателна секция по съ 5 души стражари полицията за всѣка евен-туалностъ, като поставихъ на стражаритѣ по единъ околийски началникъ въ всѣка една секция. Такова распоряждане направихъ не да ми правятъ избори, защото Либералната партия не е въ състояние да прави избори съ полиция и войска. Нашата войска е въ редоветѣ на Либералната партия, въ избирателитѣ. Ето затова е имало околийски началници въ секциитѣ. (Гласове отъ лѣвицата: О, хо!) Защото по-голяма гаранция има въ единъ околийски началникъ, отколкото въ единъ приставъ, или старши стражаръ. Това вина ли е? Когато дойдете да правите избори, оставѣте гражданитѣ да се исколятъ; азъ, обаче, докогато съмъ министъръ, нѣма да оставя хората да се трѣпнатъ за хатѣра на опозицията.

Г-да народни прѣдставители! Въ заключение нека да кажа, че при всичката голяма свобода, която се дава въ изборитѣ, намѣрихъ се хора у насъ, които оспоряхахъ и не признавахъ това, което съмъ извършилъ по изборитѣ. Азъ съмъ на мнѣние, че това се говори повече за галерията, отколкото сериозно, защото вие не сте чули отъ устата ми онова, което едно врѣме говорѣше г. Каравеловъ въ Народното Собрание. По една распря съ Т. Кърджиева за Русенския изборъ, г. Каравеловъ казваше: „Който ме настѣпи веднажъ, два пѣти ще го настѣпѣ; който ме удари веднажъ, два пѣти ще го ударѣ; на бой съ бой ще отговарямъ“. Докато съмъ министъръ, азъ отговарямъ за поредка; азъ нѣма да допусна да се насилватъ българскитѣ граждани. (Единъ прѣдставителъ: Вие го вършите!) Азъ подобно нѣщо не съмъ ви казалъ и нѣма да ви го кажа. Азъ нѣма да излизамъ изъ кръга на моитѣ обязанности дотогазъ, докогато по основния законъ съмъ отговоренъ за всичкитѣ си дѣйствия, както еднакво съ отговорни и моитѣ другари, които подписватъ актоветѣ съ менъ заедно. Свободни избори сме дали, свободни избори ще дадемъ въ кръга на Избирателния законъ. Вънъ отъ Избирателния законъ нѣма да правимъ избори, защото тогава, позволѣте ни да работимъ противъ законитѣ, да вършимъ беззакония и да правимъ избори такива, каквито съ правени прѣди насъ. Това нѣма да допусна. (Василъ Кънчовъ: Двама наши другари отъ опозицията съ бити!) Не азъ съмъ ги билъ. То е тѣхна работа.

Отъ анкетата, която извършиха магистрати въ Свогѣ, въ Видинъ, въ Силистра и въ Горне-Орѣховица, се установи, че и тамъ, както навсѣждѣ, изборитѣ съ правилни. Тия рапорти съ на ваше расположение. (Д-ръ Петъръ Гудевъ и Ив. Бѣлиновъ: Гдѣ можемъ да ги видимъ?) Отъ менъ може да ги вземете, когато пожелаете. Така щото, когато ще оцѣнявате извѣстни дѣйствия, трѣбва да имате прѣдъ видъ, че въ министерството има хора, които истински съ плакали за тия избирателни права на гражданитѣ, които само за да си съставятъ болшинство съ нѣколко души прѣдставители нѣма да отиватъ да нарушаватъ законитѣ и да правятъ насилия, защото и прѣдшниятъ съставъ на Събранието бѣше достатъченъ за насъ да се управлява. Та

и да не бѣше така, азъ вѣрвамъ, че при финансовото зло, което е налѣгнало страната, лесно можехме да дойдемъ до една комбинация съ нѣкоя политическа фракция, когато сериозно милѣмъ за доброто на отечеството, толкозъ повече, че никога не сме претендирали да монополизираме само за Либералната партия управлението на страната. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата.) Готови сме да правимъ отстъпки, щомъ като се убѣдимъ, че интереситѣ на страната изискватъ това. Та зарадъ туй, напразно ме обвиняватъ, че за 20 или за 30 души прѣдставители отъ Либералната партия, ще изнасилжъ правата на избирателитѣ. Подобно нѣщо азъ отхвърлямъ отъ себе си, отхвърлятъ го и моитѣ другари, които съ солидарни съ менъ; защото, заедно подписваме Тронното Слово, като вземаме всички отговорността, по Конституцията.

Тѣй щото, първиятъ пасажъ на отговора на Тронното Слово, който засѣга изборната политика на правителството, тѣй както е изразенъ, е приемливъ и трѣбва да се подобри. Въ него е изразено даже нѣщо повече отъ онова, което искахъ да кажатъ нѣкои оратори отъ лѣвицата; съ него се признава напълно всичко, което сме заслужили; съ него се признава, че ние докогато държимъ управлението, съ законни срѣдства ще работимъ, въ кръга на законитѣ ще дѣйствуваме и само за интереса на тая страна, за която най-много трѣбва да милѣмъ, заедно съ другитѣ граждани, които се бориха тогазъ, когато имаше дѣйствителна нужда за борба. (Дѣсницата: Вѣрно!) И вѣрвамъ, че отговорътъ на Тронното Слово ще бѣде съ аklamация приетъ така, както е редактиранъ. (Гласове: Браво! — Бурни ржкоплѣскания.)

Прѣдсѣдателъ: Има думата Министърътъ на Финанситѣ, г. Теневъ.

Василъ Кънчовъ: Почивка нѣма ли да ни дадете, г-нъ прѣдсѣдателю? Дайте отидѣхъ поне 10 минути!

Прѣдсѣдателъ: Давамъ 20 минути отидѣхъ.

(Слѣдъ отидѣхъ.)

Прѣдсѣдателъ: (Звъни.) Засѣданието се продължава. Г-нъ Министърътъ на Финанситѣ има думата.

Министъръ Михаилъ Теневъ: Г-да народни прѣдставители! Днесъ е третиятъ день, какъ народното прѣдставителство се занимава съ отговора на Тронното Слово. Върху значението на тоя извънредно важенъ държавенъ актъ и върху формата, въ която той е редактиранъ, говорихъ твърдѣ много отъ най-виднитѣ оратори, както на лѣвицата, тѣй и на дѣсницата. Ще позволите и на менъ да кажа само нѣколко думи. Азъ нѣма никакъ да се занимамъ съ ония пасажи, които се касатъ до вътрѣшната и външна политика на страната, защото моитѣ колеги, Министъръ-Прѣдсѣдателътъ и Министърътъ на Вътрѣшнитѣ Работи, ви изложиха напространно възгледитѣ на правителството по тая частъ; азъ считамъ за своя обязаность, безъ никакви прѣдисловия, да поговорѣмъ само за оня пасажъ, който се отнася до финансовото положение на страната, защото върху него г. г. опозиционнитѣ оратори изсипахъ, може да се каже,

най-остритѣ критики, най-тежкитѣ обвинения противъ правителството. Петъ души отъ г. г. опозиционнитѣ оратори говорихъ върху пасажа по финансовото положение, и всички почти поддържахъ, че не отговарялъ напълно на дѣйствиелността. Ако съмъ ги схваналъ добръ, рѣчитѣ на всички прѣдговоривши се заключаватъ въ слѣдующето: имало едно необяснимо, едно флагрантно противорѣчие между рѣчта на Негово Царско Височество, произнесена при затварянето на извънредната сесия на Народното Събрание, въ юний мѣсець текущата година, и Тронната Рѣчь при отварянето на настоящата обикновена сесия, че съ приемането на омразнитѣ, критикуванитѣ, съсипателнитѣ, ако щете, споредъ г. г. Людскановъ и Даневъ, договори, се разрѣшавала правилно създадената въ страната финансова криза, а въ втората, въ Тронната Рѣчь при отварянето на сегашната сесия, се констатиравало, че тая криза още съществувала и се търсѣли мѣрки и срѣдства, съ които правителството се мъчило да извади окончателно страната отъ кризата, въ която се намира, и отъ това слѣдвало, че правителството, а особено Финансовиятъ Министъръ, не сж знаели какво правѣтъ, когато сж увѣщавали народнитѣ прѣдставители за приемането на договоритѣ. Нѣщо повече. Правителството, а особено Финансовиятъ Министъръ, е било свършено кжсоегледъ, защото г. г. опозиционнитѣ оратори прѣдвиждали, прѣдсказвали, че слѣдъ три мѣсеца отъ приемането на договоритѣ, кризата нѣмало да се прѣмахне, а, напротивъ, щѣла да се изостри повече. Ако щете, още по-силно: правителството, и лично Финансовиятъ Министъръ, споредъ г. Людсканова, излѣгали народното прѣдставителство съ голѣмитѣ облаги, които се очаквали отъ приемането на договоритѣ, и вслѣдствие на тая непрѣдвидливостъ, на тая измама, правителството не заслужвало да стои на червената маса, а особено Финансовиятъ Министъръ трѣбвало да се хване за ухото и изведе отъ това мѣсто, за да дойде г. Людскановъ, който могълъ да извади страната отъ финансовитѣ затруднения и даде цѣръ на болкитѣ ѝ. (Александъръ Людскановъ: Протестирамъ!) Това е есенцията на всичкитѣ произнесени отъ г. г. опозиционнитѣ оратори рѣчи, като оставямъ настрана нападокитѣ и обидитѣ, които произнесохъ нѣкои отъ тѣхъ спрѣмо синдиката, който не билъ устоялъ на задълженията си. Тоя въпросъ азъ искамъ да се разясни.

Г-да народни прѣдставители! Като игнорира всичко, което азъ съмъ изложилъ въ мотивитѣ по законопроекта за сключването на 5% заемъ отъ 260.000.000 л. и рѣчта, която азъ произнесохъ при разглеждането на тоя законопроектъ, г. Людскановъ се заловилъ само за една фраза, или единъ пасажъ, ако щете, който се намира въ напечатаната моя рѣчь, по поводъ на договоритѣ, безъ да вземе въ внимание всичко друго, което се съдържа въ двата документа. Казалъ съмъ билъ, че слѣдъ приемането на договоритѣ, правителството щѣло да си достави достатъчно срѣдства, за да излѣзе отъ кризата и ще си свърши работата безъ затруднение. Отъ това вадя заключение, че азъ съмъ излѣгалъ народното прѣдставителство. Г-да прѣдставители! Азъ не обичамъ да говорѣмъ празни приказки, нито

искамъ да ви залѣгамъ съ софизми и изопачавания, както прави г. Людскановъ. Всѣки, който е прочелъ внимателно, както изложението на мотивитѣ, тѣй сжщо и рѣчта, която азъ произнесохъ въ извънредната сесия, е забѣлѣжилъ, че не съмъ ималъ никакво намѣрение да лѣжж народното прѣдставителство, а, напротивъ, съмъ изложилъ съ най-голѣма ясностъ, съ най-точни данни положението, въ което се намира страната, и мотивитѣ, по които народното прѣдставителство е било заставено, по неволя, да приеме прѣдлаганитѣ договори, както за паралелната линия, тѣй сжщо и за новия 5% заемъ.

За да се убѣдите въ това, г-да народни прѣдставители, ще ми позволите да направѣмъ само нѣколко малки цитати, както отъ изложението на мотивитѣ, тѣй сжщо и отъ рѣчта, която произнесохъ тогава, за да видите, че това, което г. Людскановъ твърди, не е никакъ вѣрно. Ако разгърнете изложението на мотивитѣ, на страница 4-а ще прочетете слѣдующето:

„Положението, въ което кабинетътъ на г. Стоилова остави финанситѣ на страната, не бѣше отъ завиднитѣ. Когато на 18-й май 1894 год. той пое управлението, въ държавнитѣ съкровища и у Länderbank намѣри наличностъ въ брой лева 32.601.500, а при излизането си остави само лева 4.292.000; той завари недобори и закѣснѣли данъци 17.522.000 лева, а остави лева 22.500.000; той наслѣди чисти задължения лева 9.796.000, а остави на замѣстницитѣ си переспективата на близко банкрутство. Отъ приложенитѣ при настоящето 4 таблици, ще видите, че настоящето министерство е наслѣдило единъ пасивъ отъ 67.988.000 л. за висящи дългове по платежни заповѣди, аванси, съкровищни бонове, рати и за започнати работи, за посрѣщането на които то трѣбваше да се загрижи още отъ първия день на встъпването си на властъ. И по-голѣмата частъ отъ поменатитѣ задължения очаквахъ исплащането си извънъ бюджетнитѣ приходи.“

По-нататѣкъ:

„На 20-й януарий т. г. Banque Internationale de Paris отправи, чрѣзъ прѣдставителя си, бързо запитване до Финансовото Министерство, за да ѝ съобщи: какво мисли то да прави, слѣдъ унищожението на сключенитѣ отъ прѣдшественицитѣ ни контракти и какви мѣрки е взело за исплащане веднага дължимитѣ на банкитѣ висящи суми 7.750.000 л., като го прѣдупрѣждаваше, да не расчита на никаква отсрочка или улеснение, въ случай че новото министерство не се ангажира да приеме утвърдения за 290 милионния заемъ контрактъ.“

По-надолу се казва слѣдующето:

„Прѣдъ видъ на грамаднитѣ задължения на съкровището, както и бесплоднитѣ опити да се намѣрѣтъ другадѣ необходимитѣ срѣдства, правителството ни бѣ поставено въ алтернативата: или да прѣкъсне почнатитѣ прѣговори съ финансовитѣ групи и съ това да изложи държавата на неминуема катастрофа, или да приеме настоящия договоръ и, чрѣзъ него, да улесни държавата въ безисходното финансово затруднение.“

На страница 5-а, г-да народни прѣдставители, азъ съмъ изложилъ подробно едно по едно сравненията между сключения контрактъ отъ прѣдшественицитѣ ни съ сжщия синдикатъ и нашия контрактъ по заема съ видоизмѣненията, които той е прѣтърпѣлъ въ полза на държавното съкровище. Между изброениятъ подробно аванжаи сте забѣлѣжили, че контрактътъ, който нашиятъ прѣдшественици бѣхж сключили, даваше на държавното съкровище, за посрѣщане на своитѣ нужди, само 3.577.150 л., когато ние съ голѣми усилия, съ голѣмъ натискъ прѣдъ синдиката, можахме да добиемъ ефективна сума 18.900.000 л., една разлика въ повече отъ 15.000.000 л. Като констатирамъ това, прибавямъ веднага, че: „Независимо отъ значителната разлика въ повече отъ 15.322.850, която новиятъ контрактъ ни дава въ ефективъ, той задължава синдиката да внесе въ брой при първата емисия, която прѣдполага да извърши къмъ края на идущия юний, още една сума отъ 25.000.000 л.“ Забѣлѣжете много добръ, г-да прѣдставители, че той е единствениятъ пасажъ, на който г. Людскановъ гради своята критика, а както виждате, азъ никога не съмъ давалъ обѣщание, че ще имаме непрѣмѣнно и положително сумата 25.000.000, внасянето на която зависи отъ емисията на новия заемъ.

По-нататкъ, на страница 6-а, ще срѣщнете слѣдующето: „Повече отъ горѣизброенитѣ прѣимущества на новия контрактъ, сравнително съ стария, не бѣ възможно за правителството да добие“.

Като изброявамъ всички нужди на държавното съкровище, които се състояхж отъ 45.256.000 л. просрочени задължения и 41.962.000 л., необходими за исплащане по-нататъшни нужди и довършване линиитѣ и портоветѣ, които нашитѣ прѣдшественици бѣхж прѣдприели, въ заключение казвамъ: „Отъ горната таблица ще видите: 1) че съкровището дължи на банцитѣ 17.750.000 л., срѣщу които е дало залогъ 6% облигации за 36.000.000 л. Тоя дългъ подлежи на поврѣщане въ 8-дневенъ срокъ отъ доня, въ който банцитѣ прѣдизвѣстѣхж Финансовото Министерство. Въ случай че не имъ се внесе сумата, банцитѣ ще продажѣтъ заложенитѣ облигации по курсъ, какъвто намѣрѣхж; а, ако добитата отъ продажбата сума не покрие дълга, тѣ иматъ право да искатъ отъ правителството недостига. Може да си прѣдставите, какъвъ би билъ курсътъ на нашата рента, ако се прогласѣше, че Българското Княжество не е въ състояние и поради това отказва да исплаща задълженията си. 2) че съкровището дължи по бонове 5.047.897 л., за исплащането на които имамъ ежедневно неприятности и едва съ голѣми унизителни молби успѣвамъ да убѣждавамъ заинтересуванитѣ да чакатъ разрѣшението въпроса за новия заемъ. 3) че иностраннытъ пощенски администрации искатъ 2.551.000 л., за исплащането на които сж получени отъ всежждѣ дипломатически ноти, и пр. и пр.“

Въ сжщото врѣме ви съобщихъ, г-да народни прѣдставители, че въ държавното съкровище на 19-й май е имало само 1.870.000 л., разпрѣдѣлени на 80 и пѣколко ковчежничества. „Прѣдъ видъ на всичко горѣизложено, азъ

имамъ пълна надежда, казвамъ по-нататкъ, г-да прѣдставители, че слѣдъ като си съставите ясно понятие за опасността, въ която се намира държавниятъ кредитъ, ще се съгласите да подобрите сключения отъ правителството договоръ“. Това съмъ ималъ честта да изложж и да заявж прѣдъ Народното Събрание въ изложението на мотивитѣ, съ които се внесе на разглеждане поменатиятъ законопроектъ въ извънредната сесия.

При разглеждането по-слѣдъ на тоя законопроектъ, въ рѣчъта, която имахъ честта да произнесж, ще срѣщнете слѣдующия пасажъ, на страница 28-а отъ брошурата:

„Второ едно обвинение, г-да прѣдставители, което се хвърля върху мене, е, че азъ съмъ осжждалъ старитѣ договори, а пакъ съмъ подписалъ сжщитѣ. Това е вѣрно — азъ не го отказвамъ. Осжждалъ съмъ старитѣ договори, и въ изложението на мотивитѣ си, както виждате пакъ ги осжждамъ; но осжждалъ съмъ ги като съмъ ималъ прѣдъ видъ не това положение, въ което ние заварихме страната, а положението, въ което тя се намираще прѣди да се сключѣтѣ старитѣ договори.“

„Както сте забѣлѣжили въ изложението на мотивитѣ, прѣговоритѣ съ ориенталцитѣ сж свършени на 17-й ноемврий. Водени сж тѣ прѣвъ октомврий, а ми се струва че и прѣвъ септемврий мѣсецъ, но сж свършени на 17-й ноемврий. Правителството на г. Стоилова въ това врѣме не е имало никакви належащи дългове, защото първиятъ срокъ на аванса, който банцитѣ сж били дали на правителството, е истичалъ на 5-й януарий; така щото, правителството на г. Стоилова е имало цѣли два мѣсеца да се грижи да търси срѣдства, да употреби всички усилия и да види, дали не ще може да ги намѣри извънъ групата, прѣдъ която то се е ангажирало. А положението на съкровището, което ние заварихме при поемане на властѣта, бѣ, че имаше да се дължѣтѣ 25.000.000 л., и между тия 25.000.000 на първо мѣсто стоехж ония 7.500.000 л., които правителството на г. Стоилова дължеше на сжщитѣ банки, съ които то бѣ сключило договоритѣ. Срокътъ бѣше истекълъ за 5-тъ милиона на 5-й януарий, а другитѣ 2½ милиона бѣхж безсрочни“.

На страница 54-а г-да народни прѣдставители, ще прочетете слѣдующето:

„Както ви заявихъ по-рано, при постѣпването на сегашното правителство на властъ, финансовото положение на страната не бѣше толкозъ розово, както нѣкои си го прѣдставляватъ. Настоящото правителство се намираще прѣдъ двѣ сключени конвенции, приети отъ Народното Събрание и утвърдени отъ Негово Царско Височество, отъ които едната очакваше санкцията и на Султана, именно конвенцията по откупуването отъ компанията правото за експлоатацията на источнитѣ желѣзници. При воденето прѣговоритѣ за съставяне на министерството, всички признахж, че положението е отъ най-затруднителнитѣ и че при всичкитѣ критики, които се правѣхж на старитѣ договори, при всичкитѣ митинги, които се произведохж въ страната

противъ тия договори, макаръ и ние сами да ги намираме неизносни за страната, особено задължението за откупване линиитѣ, като имаме прѣдъ видъ милионитѣ задължения, които прѣдстоеше да се исплащатъ, и критическото положение, въ което се намира съкровището, всички бѣхме наклонни, тия договори да се туржтъ въ дѣйствиe отъ старото Министерство и, ако е необходимо, слѣдъ това, то да се оттегли, и новото правителство, което и да било, да дойде на чисти смѣтки. Обаче, прѣдъ категорическия отказъ на г. Стоилова да остане по-нататѣкъ на поста си, настоящето министерство трѣбваше по-скоро да се нагърби съ расчистването на натрупанитѣ дългове и да поправи трудното положение, въ което се завари страната.

На 57-а страница ще видите слѣдующето: „Добъръ ли е или лошъ сключениетъ съ синдиката договоръ, който сега ни занимава, трѣбва да сждѣте и да рѣшавате въпроса, като вземете прѣдъ видъ положението, въ което се е намиралъ нашиятъ държавенъ кредитъ при сключването му. Както заявихъ въ начало още, както съмъ изложилъ и въ мотивитѣ, които придружаватъ договора, ако сравните условията съ едно цвѣтущо финансово положение, каквото нѣма съмнѣние, можехме да имаме, ако нашиятъ прѣдшественици водѣхъ добръ обмислена политика, той не отговаря на кредита, който България заслужаваше да има; но, ако го сравните съ положението, въ което нашиятъ кредитъ се намира отъ двѣ години насамъ, тогава контрактътъ не може да бжде освѣнъ добъръ, и даже много по-добъръ отъ колкото курсътъ на нашата рента въ сегашно врѣме позволява!

На страница 59-а има слѣдующето: „Ако вземемъ, както казахъ, прѣдъ видъ положението, въ което се намира нашиятъ държавенъ кредитъ, контрактътъ, който ние сключихме и който днесъ разискваме, не е осждителенъ. Не е осждителенъ затова, защото курсътъ на нашата 6% рента днесъ е само 93%, а пѣкъ на 5%-тѣ облигации на земледѣлческитѣ каси е 83%, безъ никакви операции. Ако направимъ, прочее, едно сравнение между конверсията на неупражненитѣ опции, както и на 6%-тѣ книжа, които оставатъ въ обращение въ публиката, и между единъ новъ заемъ, направенъ при днешнитѣ условия на кредита ни, ще видите, че конверсията е прѣдпочтителна. Курсътъ 93% на българската 6% рента съответствува на курса 77½% за единъ новъ 5% заемъ. Ако днесъ бихме могли да отблъснемъ конверсията, или ако банкитѣ бѣхъ се съгласили да се откажатъ отъ намѣрението си да извършятъ конверсията, за да сключимъ единъ новъ 5% заемъ, отъ който имаме нужда, ние не можехме да претендираме по-добъръ курсъ отъ 77½%.

На страница 65-а е пасажътъ, който г. Людскановъ прочете и който му даде поводъ да хвърли най-тежкитѣ, можъ да кажъ, обвинения противъ правителството, особено противъ Финансовия Министъръ. И какво казва този пасажъ,

г-да народни прѣдставители? (Чете.) „Най-сериозниятъ мотивъ, г-да народни прѣдставители, който ораторитѣ отъ лѣвицата произнесохъ противъ договора за конверсията, е този, че правителството не се осигурявало съ нужнитѣ срѣдства за покриване на своитѣ дългове и за довършването на прѣдприетитѣ желѣзно-пѣтни линии и пристанища. Въ това отношение до нѣкъдѣ критиката е справедлива. Азъ съмъ най-много критикувалъ договора на нашиятъ прѣдшественици отъ тая точка зрѣние, защото тѣхниятъ въ това отношение бѣше съвършено неизвиняемъ. Като обърнахме особено внимание на тоя въпросъ, ние успѣхме достатъчно да подобримъ първоначални влогове отъ операцията. Но пакъ признавамъ, че тая страна на контракта остава най-слаба. „И подобрихъ го, както заблѣжихъ по-рано, защото вмѣсто 3.575.000 л. ефективъ, които контрактътъ на нашиятъ прѣдшественици прѣдвиждаше, ние въскачихме ефективъ на 18.900.000 л. По-нататѣкъ слѣдва фразата, за която г. Людскановъ се е хваналъ.

„Освѣнъ това, даже ако допуснемъ, че подиръ нѣколко врѣме ще се намѣримъ въ нужда, пакъ ще имаме на разположение Българската Народна Банка, която въ всѣки случай ще ни помогне. . . . Па и самиятъ синдикатъ, който е заинтересуванъ въ нашиятъ книжа, въ нашиятъ операции, ще бърза — заблѣжете това — колкото е възможно по-скоро да изпълни контракта и искара очакваната печалба, и нѣма защо, прочее, да се стрѣскаме отъ това.“

Ще ви прочетъ и послѣденъ единъ пасажъ, съ който ще свършъ извлѣченията си и който пасажъ се намира на 67-а страница. (Чете.) „Но счетохъ за нужно да се спрж, относително твърдѣнията на опозиционнитѣ оратори, че финансовото ни положение не било тѣй мрачно и безисходно, каквото ви го прѣдставихъ въ изложението на мотивитѣ; че задълженията на съкровището могли да се исплащатъ постепенно и по части въ продължение на нѣколко години; че сме могли да продължаваме управлението на страната безъ заемъ, като апелираме къмъ патриотизма на българскитѣ граждани, които изъ чоропа могли да извадятъ 20 милиона лева и да помогнатъ на правителството; че Българскиятъ народъ съ телеграми отъ Свищовъ и Пловдивъ изявилъ готовността си да даде милиони левове, за да излѣземъ отъ трудното положение и пр. и пр. — всичко това оставамъ безъ отговоръ, защото не намирамъ въ него нищо сериозно, па вѣрвамъ, че и вие всички сте се смѣли на подобни наивни аргументи. Не по-сериозенъ е и аргументътъ, че сме могли да направимъ 10 милиона лева икономия отъ расходния бюджетъ и съ това да посрѣщнемъ нуждитѣ си. Защото, даже ако допуснемъ това, проектиранитѣ икономии сж прѣдметъ на бждѣщето, а ние днесъ имаме да посрѣщаме платежи, за които всѣки часъ тропатъ на вратата ни и на всѣка минута фалиментътъ ни угрожава. Икономиятѣ, които сж много желателни и които ние общахме въ програмата си да направимъ, едвамъ ще стигнатъ, за да се уравни бюджетътъ; понеже както

знаете, всичките бюджети въ последните 10 години сж приключени съ дефицити, а дефицитътъ за текущата година ще бжде много по-голямъ, отколкото прѣдшествующитѣ, поради нещастieto, което ще причини на страната владѣющата въ най-плодороднитѣ окръзи суша. Г-да народни прѣдставители! Вѣрвамъ, че всички сте се убѣдили въ гибелнитѣ послѣдствия за държавния ни кредитъ отъ отхвърлянето на договоритѣ. Резултатътъ отъ тая постапка ще бжде на първо мѣсто прогласяването, че не плащаме задълженията си и послѣ продаването на заложенитѣ ни цѣнни книжа у финансовата група, на която дължимъ 17 милиона лева. Колкото и да се самооболщаватъ г. г. критицитѣ, за менъ въпросътъ е много ясенъ. Азъ твърджъ категорически, че банцитѣ ще продадѣтъ залога ни, безъ да се церемонѣтъ ни най-малко, защото, ако сега се извиняваме съ погрѣшкитѣ на прѣдшественицитѣ си, съ отхвърлянето на новитѣ договори ние сами ще увеличимъ числото имъ и съ това ще прѣдизвикаме още по-силното и справедливо негодувание на двѣтъ толкозъ силни финансови групи. Безъ да обявѣтъ книжата ни въ борситѣ за проданъ, само новината, че българското правителство е прѣстанало да изпълнява своитѣ задължения и че не е въ състояние да плаща купонитѣ си, е доста, за да компрометира окончателно нашия кредитъ и да не можемъ и слѣдъ 20 години да намѣримъ заемъ!“

Отъ всичко изложено, вие виждате, г-да народни прѣдставители, че твърдѣнията на г. Людсканова сж голословни, че никога не съмъ ви далъ общание, какво съ приемането на договоритѣ ние ще си доставимъ всичкитѣ нужни срѣдства за изплащане дълговетѣ и за излизане окончателно отъ кризата. Защото, ако даже се изпълнѣше веднага цѣлиятъ контрактъ, пакъ нѣмаше да се излѣзе окончателно отъ затрудненията, безъ мѣркитѣ, които правителството проектира да вземе по-нататъкъ. Настоящото правителство, далечъ отъ мисълта да ви лъже, при разискването на договоритѣ, е описало съ най-голяма откровеностъ финансовото положение на страната; прѣдставило е най-нагледно всичкитѣ добри и лоши страни на контракта за заема отъ 260.000.000 л. и ви е прѣдложило да го приемете, само за да спасите страната отъ позоръ и за да се запази кредитътъ на държавата. Тия сж били мотивитѣ, по които сме искали приемането на договоритѣ; тия сж били мотивитѣ, по които сме искали прокарването имъ. Истина е, г-да народни прѣдставители, че приетиятъ отъ васъ Законъ за 260.000.000 л. заемъ не е принесълъ всичкитѣ улеснения, които се очаквахъ отъ него, защото не е изпълненъ въ всичкитѣ му части. Но кой е виноватъ за това? Правителството ли? Но правителството, откакъ е поело властѣта, не е имало ни единъ денъ спокойствие. Финансовиятъ Министъръ ли? Вѣрвайте, г-да народни прѣдставители, че него съмъ го не хваща при постоянния напливъ на искане пари, за посрѣщане на вътрѣшнитѣ държавни нужди. Финансовиятъ синдикатъ ли? Г-нъ Д-ръ Даневъ се провиква, че синдикатътъ е виновенъ за това, защото е турилъ ножа на вратътъ на българското правителство и иска по всеки начинъ да изсмучи послѣдната капка

кръв на Българския народъ съ разнитѣ спекулативни мѣрки, които иска да му наложи, и съ разнитѣ затруднения, които причинява на правителството, чрѣзъ неиспълнение сключенитѣ съ него договори. Не, г-да народни прѣдставители! Никого не можете да обвинявате—ни то правителството, нито Финансовия Министъръ, нито финансовия синдикатъ, гдѣто окончателно страната не е могла да излѣзе отъ затрудненията. Ако синдикатътъ не е успѣлъ да изпълни, отчасти поне, по-нататъшнитѣ задължения, които е взелъ съ сключенитѣ контракти, всичката отговорностъ за това — г. Людскановъ трѣбва да го признае — лежи върху опозиционнитѣ фракции! (Александъръ Людскановъ: Защо?) Затова, защото съ своята обструкция, съ своитѣ вземъвозможи затруднения, които причинявахъ на правителството въ извънредната сесия, не дадохъ възможностъ да се прокара и потвърди по-рано контрактътъ. Защото, както го заявихъ въ изложението на мотивитѣ, както и самъ бившиятъ министъръ-прѣдседател, г. Грековъ, прогласи нѣколко пѣти въ Народното Сѣбрание: всекакво замедляване утвърдението на контракта ще бжде въ ущърбъ на дѣлото, и че ако се пропусне случаятъ да се направи първата емисия на частъ отъ заема, прѣзъ мѣсець юний, емисията ще се отложи за октомврий и декемврий и никой тогазъ не гарантира за сполуката, която зависи отъ много обстоятелства.

Александъръ Людскановъ: Не е вѣрно! Никога не е заявявано това!

Иванъ Бѣлиновъ: Вие, г-не министре, на 17-й юний произнесохте Вашата рѣчь!

Вълко Нейчовъ: Вие оправдавате еврейтѣ, г-не министре!

Министъръ Михаилъ Теневъ: Азъ го заявихъ самъ нѣколко пѣти въ финансовата комисиия, а така сжщо и бившиятъ министъръ-прѣдседател, г. Грековъ, го заяви нѣколко пѣти. (Александъръ Людскановъ: Тукъ не е заявено!) Тѣй щото, ако има нѣкой отговоренъ, исклучително е отговорна лѣвицата. (Лѣвицата: А а а! — Михаилъ К. Сарафовъ: C'est trop fort! — Дѣсницата: Вѣрно е!)

Какви бѣхъ задълженията, г-да народни прѣдставители, за синдиката? Всеки, който е прочелъ Закона за заема, е видѣлъ, че въ чл. 1-й синдикатътъ се задължава да поеме ферме отъ останалитѣ двѣ опции на заема отъ 1892 год. една сума отъ 32.500.000 л. номинални, да поеме остатѣка отъ тия двѣ опции отъ 16.300.000 л. една година слѣдъ тоя срокъ и да даде авансъ, срѣщу залогъ пакъ на държавни книжа, една сума отъ 7.000.000 л. номинални, за срокъ отъ една година. (Иванъ Бѣлиновъ: Това е вѣрно!) Това е задължението на синдиката. (Иванъ Бѣлиновъ: Единственото! — Александъръ Людскановъ: И за съжаление, единственото!) И азъ го казахъ, че е за съжаление. (Александъръ Людскановъ: Повече не можахте ли да направите?) Не можахме. Казахъ ви въ изложението на мотивитѣ, че при всичкитѣ ни усилия, само това можахме да направимъ. (Вълко Нейчовъ: Трѣбваше да бждете прѣдвидливи!) Тогава трѣбваше да ни кажете, като сте способни да направите нѣщо повече: слѣзте да се качимъ ние.

Михаилъ К. Сарафовъ: Казахме го!

Паскаль Гължбаровъ: Ние да видимъ какво ще кажемъ.

Петко Каравеловъ: Всѣки прѣдставителъ, избранъ отъ народа, има право да го каже!

Д-ръ Василь Дочевъ: Щомъ една финансова кауза се защитава и одобрява отъ болшинството, нѣма защо да упрекавате министра!

Иванъ Бѣлиновъ: Г-нъ Дочевъ — Вие сте антигеновистъ, та не го защитавайте!

Д-ръ Василь Дочевъ: Сега го чувамъ това!

Иванъ Бѣлиновъ: Азъ ще Ви докажжъ съ свидѣтели, че прѣдъ менъ сте казали, че сте антигеновистъ. Въ окръжния съдъ сте казали това!

Д-ръ Василь Дочевъ: За какво?

Иванъ Бѣлиновъ: За неговата финансова политика!

Д-ръ Василь Дочевъ: Никога! Вѣроятно нѣкой адвокатъ въ окръжния съдъ Ви го е казалъ!

Иванъ Бѣлиновъ: Вие, Вие ми казахте!

Министъръ Д-ръ Василь Радославовъ: Това сж адвокатски работи!

Министъръ Михаилъ Теневъ: (Продължава.) Както видѣхте, г-да народни прѣдставители, законътъ задължава синдиката само да поеме 32.500.000 л. номинални, да направи 7.000.000 л. авансъ, като внесе сумата въ продължение на 15 дена отъ утвърдението на контракта. Синдикатътъ изпълни своитѣ задължения прѣди срока и брой на съкровището 32.120.000 л. номинални, съ които се погасихж всички суми, които съкровището дължеше на разни банки; издължихж се всичкитѣ съкровищни бонове, които се намирахж въ странство и заплашвахж правителството; исплати се на всички пощенски администрации, за които получавахме постоянно дипломатически ноти; внесохме купона за 1-й юний 1899 год., който нѣмаше възможност да исплатимъ; осигурихме и купона отъ 1-й августъ 1899 г.; извършихме и много други дребни платежи въ странство и съ това очистихме всички външни задължения, които заплашвахж кредита на държавата, а остана да се правяме само съ вътрѣшнитѣ бюджетни нужди. И днесъ, когато кредитътъ ни е запазенъ, когато държавата е избавена отъ опасността да получи позорното клеймо на челото си — фалитътъ — можемъ прѣспокойно да търсимъ всички вътрѣшни срѣдства за подобряние положението по-нататъкъ. (Ржкоплѣскания.)

Иванъ Бѣлиновъ: 9.000.000 л. артисахж ли, както казвахте въ рѣчьта си?

Министъръ Михаилъ Теневъ: Ако не бѣхте забавили гласуването на договоритѣ, отдавна щѣхме да ги получимъ. (Иванъ Бѣлиновъ: Значи, оппозицията е виновата!) Сега можъ да заявжъ, че държавата нѣма никакви външни задължения, съ изключение на нѣколко съкровищни бонове на сума до 1.000.000 л. и сроковетѣ на купонитѣ за идущий януарий, които възлизатъ на 4.000.000 л. По-нататъкъ ще видимъ, какво ще правимъ. Контрактитѣ, които сж толкова позорни, споредъ нѣкои отъ оппозиционнитѣ оратори, имахж своята добра страна, защото отъ една страна, осво-

бодихж държавата отъ 40.000.000 л. дългъ, чрѣзъ отхвъргането покупката на паралелната линия, за което настоящето правителство всѣкога ще се гордѣе, а отъ друга страна, съ исплащането на външнитѣ задължения, държавата се спаси отъ окончателно компрометиране на кредита ѝ. Но, каза г. Д-ръ Даневъ, защо, като правителството изпълни своитѣ задължения, и банкитѣ не изпълнихж задълженията си? Защо да не ни даджтъ пари? Както казахъ, повече отъ това, което направихж, банкитѣ задължения нѣматъ. А защо не даватъ пари, всѣки, който се занимава съ финансови въпроси, го знае много добръ, и г. Сарафовъ може да обясни на които не разбиратъ. Азъ съжалявамъ, че вмѣсто г. Людскановъ, не излѣзе да говори г. Сарафовъ, който е най-компетентенъ по тая материя. (Михаилъ К. Сарафовъ: Записанъ бѣхъ, но не ми дойде редъ!) Г-нъ Людскановъ можеше да Ви отстѣжни думата, и тогава щѣхъ съ удоволствие да Ви слушамъ. Защо не даватъ банкитѣ пари? (Александъръ Людскановъ: Защото има оппозиция!) Защото въ цѣлия свѣтъ паритѣ липсватъ. И когато нѣкой нѣма пари въ джеба си, не може даже да плаща задълженията си, камоли да отива да дава на заемъ другиму. Повече отъ година врѣме, всичкитѣ европейски тържища се намиратъ въ най-стѣснително положение, въ голѣмо беспаричие. (Вълко Нейчовъ: Това го казватъ еврейтѣ, които не искатъ да даватъ пари!) На г. Нейчова е простено да говори това, защото той не разбира отъ тия работи. Най-голѣмитѣ затруднения, повече отъ година врѣме се усѣщатъ въ Германия, която е била една отъ най-важнитѣ посрѣдници, една отъ най-силнитѣ кредиторки за ориента. Затрудненията произлизатъ отъ това, че въ Германия индустриалнитѣ прѣдприятия въ послѣднитѣ години сж толкова, развити и усилены, че поглъщатъ не само всички икономии, които има въ страната, но сж принудени да търсѣжтъ пари отвънъ, за да посрѣщнатъ нуждитѣ си. (Александъръ Людскановъ: Ако това положение е отъ година насамъ, значи, Вие го знаете!) Знаехме го и затова не можахме да настоямъ да ни даджтъ повече пари. (Александъръ Людскановъ: Трѣбваше да прѣдвидите това!) Независимо отъ общитѣ финансови затруднения, дойде и друга една причина, която нито азъ, нито г. Людскановъ, нито г. Нейчовъ, можеше да прѣдвиди. Това бѣше войната на Англия съ Трансваалъ, (Гласове отъ лѣвицата: Пуститѣ бури!) която окончателно спрѣ финансовитѣ операции въ цѣлия свѣтъ, не само въ Европа. Войната съ Трансваалъ прѣдизвика всеобщо спадане въ фондоветѣ на всичкитѣ европейски държави, а не само нашитѣ. И за доказателство на това, азъ ще ви приведа нѣколко данни, не за държави като нашата и Сърбия, които сж се доста компрометирали, но държави, на които кредитътъ всѣкога е стоялъ високо, държави на които цѣнитѣ книжа не сж се колебали въ нормално врѣме съ повече отъ $1\frac{1}{2}\%$. Ще ви приведа най-напрѣдъ курса на английската рента. На 1-й януарий английската рента се котираше $112\frac{3}{8}$, прѣзъ май — $112\frac{1}{4}$, понижение само съ $\frac{1}{2}\%$; отъ юний вече, когато се почватъ приготвленията за войната, захваща да спада, и прѣзъ този мѣсець рентата

дохожда до $111\frac{1}{2}$; прѣз юний е била 108, прѣз августъ — 106, прѣз септемврий — 105, прѣз октомврий — 102 и днесъ е 103. Както виждате, английската рента, която се колебае, както казахъ, съ $\frac{1}{2}\%$, слѣдъ прогласяването на войната е спаднала съ $10\frac{3}{8}$, нѣщо което е феноменъ въ английската финансова история. Въ Германия, на която дълговетъ сж най-малко, рентата отъ 102·70 прѣз януарий, слѣзла е на 101·50 прѣз май, прѣз августъ е била 98·25, прѣз септемврий 98, прѣз октомврий 96·20 и днесъ е 97; значи, прѣтърпѣла е едно спадане отъ $6\frac{1}{2}$, при всичко, че тая държава не води днесъ никаква война. Френската рента, отъ 104·60, прѣз януарий, слѣзла е прѣз май на 102·50, прѣз юний е била 101, прѣз юлий 100·80, а прѣз октомврий 100·50; значи, прѣтърпѣла е едно спадане отъ 4·20. Австрийската рента, отъ 102·50 прѣз януарий, 100·70 прѣз май, въ октомврий е била 98·30; значи, спаднала е съ 4·20; Унгарската, отъ 122 прѣз януарий, 120·20 прѣз май, въ октомврий е дошла на 116; значи, прѣтърпѣла е едно спадане отъ 6. Италианската, отъ 96·50 прѣз януарий, спаднала е на 90 въ октомврий; значи, прѣтърпѣла е едно спадане отъ 6·50; Ромжнската, отъ 94 прѣз януарий, дошла е на 85 въ октомврий; значи, едно спадане отъ 9. А Българската рента, отъ 113 въ януарий, дошла на 110 въ май, спаднала е прѣз октомврий на 104 и днесъ се намира на $103\frac{1}{2}$; значи, прѣтърпѣла е едно спадане съ 10. Както виждате, това ни показва, че спадането на всички ренти е прѣдизвикано отъ прогласяването на войната между Англия и Трансваалъ. (Михаилъ К. Сарафовъ: Азъ бихъ молилъ г. Министра на Финанситъ да каже: при тия тежки условия на пияцата, като ходихте на послѣдно врѣме въ Виена, истина ли е, че банцитъ се съгласихъ да даджъ пари подъ извѣстни тежки условия? Това го писахъ вашитъ вѣстници!) Не. По-послѣ ще ви кажъ и за това. — Не е само това, г-да прѣдставители. Едно отъ главнитъ мѣрила за финансовото положение въ свѣта е и шконтото. Който е слѣдилъ за това, ще трѣбва да е забѣлѣжилъ, че шконтото, което въ нормално врѣме въ Франция е 2% , въ Германия 3% , въ Австрия 4% , въ Русия 5% , въ Ромжния 5% , въ послѣдно врѣме бѣше се въскачило: въ Франция до 4% , и то само банковото шkonto, въ Германия до 6% , въ Австрия до 6% , въ Русия до 8% , въ Ромжния до 8% , и при всичко това и тамъ банковитъ операции сж съвсѣмъ ограничени, както у насъ. При тия високи лихви, никакви почти шконтони операции не ставатъ.

Ще ви направѣхъ, г-да народни прѣдставители, една смѣтчица, отъ която ще видите, че при най-добрата воля отъ страна на синдиката, той се намира въ невъзможность да направи нѣщо.

Иванъ Бѣлиновъ: Вѣрно е!

Михаилъ К. Сарафовъ: Вѣрно е, но недѣйте го говори!

Александъръ Людскановъ: Българскитъ министри да не ставатъ защитници на чужди синдикати!

Министъръ Михаилъ Теневъ: Истината всѣкога трѣбва да се казва. Сегашниятъ курсъ на нашата рента, както Ви забѣлѣжихъ, е 103, а курсътъ 103 въ Виена, който е въ книжни фиоринти, съотвѣтствува на 85·25. Тоя курсъ 85 отъ заема 6% съотвѣтствува на курсъ 75 за новия типъ 5% . Какво може да направи синдикатътъ и какво може да искаме отъ него при тоя курсъ? За да направи една емисия отъ облигации 5% , при днешния курсъ 75, като смѣтнете и $3-4\%$ за разноси по емисията, ще трѣбва да го прѣдложи на публиката по 70—72.

Вѣлко Нейчовъ: Ние не можемъ хладнокрѣвно да слушаме единъ адвокатинъ на еврейтъ! (Гласове отъ дѣсницата: Защото не можешъ да разберешъ!)

Прѣдсѣдателъ: Моля, пазѣте тишина!

Министъръ Михаилъ Теневъ: Г-нъ Нейчовъ! Азъ Ви слушахъ съ хладнокрѣвие, и Вие трѣбва да ме слушате! (Петъръ Н. Даскаловъ: Да не си се напилъ бе, бай Нейчовъ? — Единъ прѣдставителъ отъ лѣвицата: Не повече отъ Васъ!) Значи, за да се прѣдприеме една емисия отъ нашата 5% рента, трѣбва синдикатътъ да я прѣдстави по 70—72, па ако щете и 75, когато курсътъ, по който той е уговорилъ въ сключения контрактъ, е $88\frac{1}{4}$; значи, да искаме да загуби по $13\frac{1}{4}$ на всѣки сто лева, безъ да е задълженъ да направи това. Ще се съгласите, че никой отъ васъ, г-да критикувачи, нѣма да се рѣши на подобна жертва. Вие виждате, прочее, какъвъ келениръ сме имъ дали въ рѣцѣтъ. (Михаилъ К. Сарафовъ: Защо тогазъ се сключи договорътъ?) Азъ ви увѣрявамъ, че ако можемъ да намѣримъ сега 40 милиона лева да заплатимъ на банцитъ облигациитъ, които иматъ въ каситъ си, тѣ ще ни бжджъ крайно признателни и благодарни, като ни избавжтъ отъ омразнитъ, споредъ г. Людсканова, задължения.

Михаилъ К. Сарафовъ: Търговията е такова нѣщо: единъ пжтъ печели, други пжтъ губи! Заради туй, договоритъ не трѣбваше да се сключжтъ.

Тодоръ Георгиевъ: Значи, прѣдвижда ли сте?

Михаилъ К. Сарафовъ: Ние прѣдвиздахме и ви го казахме!

Иванъ Бѣлиновъ: Малджлжжъ трѣбва да направимъ, за да си исплатимъ дълговетъ.

Министъръ Михаилъ Теневъ: Прибавѣте при това, г-да прѣдставители, и критикитъ, които постоянно се пишжтъ въ нашитъ вѣстници за финанситъ на страната, отъ ония именно, които ги докарахъ до това печално положение; прѣдставѣте си още умишленитъ и изопачавани свѣдѣния, които се даватъ отъ нѣкои патриоти българи въ чуждитъ вѣстници, за критическото положение на страната, и ще си обясните расположението на синдиката. (Иванъ Бѣлиновъ: Финансовото положение по-лошо отъ Васъ не е било описано!) За голѣмо съжаление, тѣй е. (Иванъ Бѣлиновъ: Тобава не обвинявайте опозицията!) Азъ обвинявамъ опозицията, защото искривява фактитъ. Азъ прѣдставлявамъ положението тѣй, както е, и казвамъ, че трѣбва да вземемъ сериозни мѣрки да го поправимъ.

Г-да прѣдставители! Синдикатътъ има еднакъвъ интересъ съ насъ да поддържа българския кредитъ, защото отъ компрометирването на кредита ни ще пострадатъ не по-малко интереситъ на европейската публика, която ще хвърля моралната отговорностъ върху банцитъ, които сж и прѣпоръчали нашитъ цѣнни книги. Ето защо, при всичкитъ финансови затруднения, синдикатътъ въ 3—4 мѣсеци е билъ принуденъ да прави повече отъ десетъ конференции, за да разиска, дали не може по нѣкой начинъ да помогне на българското правителство, но всичкитъ конференции сж били безъ успѣхъ, защото повечето отъ банцитъ, съставляващи синдиката, сж заявявали, че не сж въ състояние да авансиратъ нови суми, докогато не се освободятъ поне отъ една частъ на облигациитъ, които имъ сж дадени на основание контракта. Синдикатътъ има днесъ въ каситъ си 50 милиона българска рента, която трѣбва да расчисти; защото задачата на банцитъ не е да купуватъ каквито и да било цѣнни книжа, а да служатъ само за посрѣдници между публиката и правителствата, или дружествата, като се ползватъ за труда си съ извѣстни печалби. (Иванъ Бѣлиновъ: Въ юнската сесия казахте, че нѣма никакви облигации въ каситъ!) Въ юний да, но сега не. Кога ще се рѣши синдикатътъ да прѣдприеме емисия на частъ отъ новия 5% заемъ, не може да се прѣдвиди, защото това зависи отъ много обстоятелства, а главно отъ свършването на войната. (Вълко Нейчовъ: Това показва, че сте правителство безъ довѣрие въ страната и безъ престижъ вънка!) Финансовиятъ синдикатъ, г-да народни прѣдставители, при послѣдната срѣща, която имавме въ Виена, ни заяви слѣдующето: „Ако вие много настоявате да ви дадемъ пари, трѣбва да прѣдприемемъ една малка емисия отъ 5% рента, но понеже по днешния курсъ, даже и като жертвуваме извѣстна сума, за да подобримъ цѣната на българската рента, не можемъ да направимъ една емисия за 20—25 милиона по курсъ по-голямъ отъ 72 или 75, па ако щете 80, то явява се въпросъ: кой ще тегли разликата между 84½ и курса на емисията? (Никола Константиновъ: Опозицията! — Михаилъ К. Сарафовъ: Добръ, ние да я теглимъ! — Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: Въпросътъ изисква по-голяма сериозностъ, г-да!) Но финансовиятъ синдикатъ заяви: и въ такъвъ случайдаже, ако вие поемете загубата отъ емисията, ние не можемъ да ви съвѣтваме това, понеже, ако тая емисия не успѣе, прѣдприемане на нова е немислимо порано отъ 2—3 години. (Михаилъ К. Сарафовъ: Това е за синдиката! За насъ нищо — за насъ е все едно!) Прѣдъ видъ на подобно заявление, правителството неможеше да допусне намаление на каквато и да е частъ отъ уговорения курсъ, безъ да е сигурно, че ще добие исканата сума, и когато се говори за рискъ да компрометираме настоящата и бжджщи емисии на наша рента, ако синдикатътъ се задължеше да ни внесе веднага 15—20 милиона, можеше още да се разиска въпросътъ за намаление условия курсъ. (Михаилъ К. Сарафовъ: Казватъ, че Начовичъ сега пакъ заминалъ за Виена — вѣрно ли е?) Не е вѣрно. Тия думи, г-да народни прѣдставители, считамъ

за длъжностъ да искажж, като отговоръ на г. г. оппозиционнитъ оратори, като намирамъ, че измѣненіята, които г. Людскановъ, а заедно съ него и други нѣкои, искажж да направятъ въ пасажъ въ отговора на Тронното Слово, касающъ се до финансовото положение на страната, като се кажело, че банцитъ били причина за затрудненията, че правителството не било прѣдвидливо при сключването на договоритъ и пр., сж неумѣстни. (Александъръ Людскановъ: Инакъ е редактирано — не така: неоправдахъ надеждитъ по договора!) Смиелътъ е все сжщиятъ.

Другъ въпросъ, който се повдигна по този случай — бѣше, че трѣбвало да се каже въ отговора на Тронното Слово, че причинитъ за нашето финансово затруднение не сж само многото постройки, прѣдприети отъ нашитъ прѣдшественици, и неуражаятъ и прѣсиленото уравнение на бюджета, но и свърхсметнитъ кредити. Г-да народни прѣдставители! По моему, нѣма нѣкое особено значение, ако прѣдвидѣхме и фразата, че и свърхсметнитъ кредити били една отъ причинитъ за затруднителното и лошо положение на страната. Въ единъ актъ, като Тронното Слово, такива детайли сж излишни. Но понеже става намекъ, че свърхсметнитъ кредити трѣбвало да се прѣкратятъ, ще ви кажж, че свърхсметни кредити сжществуватъ навсѣкадѣ; всичкитъ закони за отчетността по бюджетитъ позволяватъ да има подобни кредити. (Александъръ Людскановъ: Но програмата подписахте инакъ — безъ свърхсметни кредити!) Ако има нѣщо, което е осждително, то не е това. И Конституцията, и нашиятъ Законъ за отчетността по бюджета, прѣдвждатъ, че свърхсметни кредити може да се допусчатъ, когато сж необходими, съ и безъ прѣдварителното разрѣшение отъ Народното Събрание. Ако вземете таблицата за тия свърхсметни кредити, ще видете, че всички, безъ изключение, сж вотирани съ закони отъ Народното Събрание. Главната погрѣшка е тамъ, че голѣма частъ отъ тия свърхсметни кредити сж вотирани и исхарчени тогазъ, когато не сж били прѣдвидени источники, откъдѣто да се покриватъ, или ако сж прѣдвидени, тѣзи источники не сж били въ каситъ, не сж били осигурени. Свърхсметни кредити отъ 1885 до 1899 год. е имало 147 милиона. (Иванъ Бѣлиновъ: Браво!) И тукъ не влизатъ никакъ кредититъ за постройки; тѣ сж особени. Така щото, за 14 години, срѣдно, пада се по 10 милиона лева свърхсметни кредити. По-голямата частъ, до 1894 г., сж покрити отъ срѣдствата, които правителството е получавало отъ заемитъ, а отъ 1894 год. насамъ, по извѣстнитъ вече причини, не е имало отъ кждѣ правителството да вземе необходимитъ суми за покриването на тия свърхсметни кредити. Прибавѣте къмъ тѣзи кредити и ежегоднитъ дефицити на бюджета, и ще си обясните една отъ главнитъ причини за финансовитъ затруднения. Забѣлжжтелно е — и затуй другъ пжтъ ще говоржж по-надълго — че бюджетитъ отъ 1878 до 1894 година, съ изключение на ония за 1884, 1885 и 1889, прѣдставляватъ, че константиранитъ приходи сж били винаги по-големъ отколкото сж били кредититъ прѣдвидени въ бюджета, и наопаки, отъ 1895 год. насамъ, констатира-

нитѣ приходи сж по-малки отколкото сж прѣдвиденитѣ въ бюджетитѣ, и отъ 1894 год. насамъ, ако вземете бюджетитѣ, ще видите, че прѣдставляватъ единъ дефицитъ отъ около 30.000.000 л., който не е имало откъдѣ да се покрие и който е способствувалъ за усиляне кризата, която и безъ това бѣ настъпила зг. държавното съкровище.

Иванъ Бѣлиновъ: Това е вѣрно!

Тодоръ Георгиевъ: Вѣлко Нейчовъ сега не се обаждатъ! (Смѣхъ!)

Вѣлко Нейчовъ: Азъ не прѣдставлявамъ Стоилова!

Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: Той прѣдставлява Маджарова!

Министъръ Михаилъ Теневъ: Когато прѣзъ 1894 год. бюджетътъ прѣдставляваше дефицитъ отъ 2.100.000 л., оня за 1895 год., при всичкитѣ обѣщания на г. Гешова, че ще уравни бюджетта и ще прѣмахне свѣрхсметнитѣ кредити, се сключи съ единъ дефицитъ отъ 3.300.000 л.; за 1896 год. съ 10.250.000 л., безъ постройкитѣ на линиитѣ; за 1897 год. дефицитътъ възлѣзе на 5.600.000 л., за 1898 год. — на 9.000.000 л., а какъвъ ще е за 1899 год. не можъ да знаежъ, защото не е сключенъ бюджетътъ. (Константинъ Панайотовъ: 15 милиона ще бжде!)

При положението, г-да народни прѣдставители, въ което държавното съкровище се намира отъ остатѣка на грамадното количество задължения вътрѣшни, какво трѣбваше да прави правителството, за да се осигури поне съ една частъ отъ срѣдствата? Вие имате — завчера ви се раздаде — единъ проектъ за одържки отъ заплатитѣ на чиновницитѣ. Този законопроектъ утрѣ или други-денъ ще дойде на дневенъ редъ и ще го разискваме. Вие ще забѣлѣжите, че въ този законопроектъ е казано: „Едно отъ срѣдствата за достижение цѣльта е приврѣмениятъ заемъ, чрѣзъ одържане частъ отъ заплатата на държавнитѣ чиновници и служащи“. Това показва, че правителството има намѣрение да ви сезира съ още нѣколко проекти, и ние ще имаме удоволствието да се срѣцнемъ и да си поговоримъ, (Александръ Людскановъ: Чакаме Ви!) като вземамъ актъ отъ думитѣ на г. г. Людсканова и Бѣлинова, че отъ финансовото положение на страната и съ финансовитѣ проекти нѣма да правѣтъ политика. (Михаилъ К. Сарафовъ: Ама ще ни слушате!) Съ голѣмо удоволствие. Може проектитѣ, които ще ви прѣдставимъ, както ние разбираме, не ще бждѣтъ въ състояние да поправѣтъ положението и да извадѣтъ отечеството отъ кризата, въ която се намира въ продължение на повече отъ 2 години; може да не бждѣтъ достатѣчно рационални, може да бждѣтъ, ако щете, неприемливи, стѣснителни; ние съ голѣмо удоволствие ще слушаме вашитѣ критики и въ сжщото врѣме и прѣдложенията, които ще ни направите, за подобрѣние на това финансово положение, ако не бждете толкова амбициозни, както нѣкой отъ васъ заявихъ, че не сте били длѣжни да давате своитѣ съвѣти и наставления.

Иванъ Бѣлиновъ: Защо не сме правителство!

Михаилъ К. Сарафовъ: Вие ще прѣдлагате проектитѣ, а ние ще ги критикуваме!

Министъръ Михаилъ Теневъ: Ние ще прѣдставимъ нашитѣ, а вие можете да прѣдставите контрапроекти.

Иванъ Бѣлиновъ: Когато ни отстъпите мѣстата си, тогава! Проекти не можемъ да ви даваме!

Министъръ Михаилъ Теневъ: Много рано ги искате! Ние ще се помѣчимъ да поправимъ положението!

Иванъ Бѣлиновъ: Въ това ние ще ви помогнемъ, но проекти не можемъ да ви даваме.

Министъръ Михаилъ Теневъ: Ние се чувствуваме доста силни да го поправимъ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата.)

За да не ви отегчавамъ повече, свѣршвамъ съ това, г-да народни прѣдставители, като ви моля да приемете проекта за отговора на Тронното Слово. (Ржкоплѣскания.)

Прѣдседателъ: Моля г. докладчика Коста Ранковъ да заеме мѣстото си.

Ще пристѣпимъ къмъ четене отговора на Тронното Слово пасажъ по пасажъ и ще стане вотирането му тоже пасажъ по пасажъ.

Докладчикъ Коста Ранковъ: (Чете.)

„Ваше Царско Височество,

„Народното прѣдставителство съ особено удоволствие констатира, че резултатитѣ, както отъ общитѣ, тѣй и отъ допълнителнитѣ избори, показватъ какво българскитѣ граждани, отъ день на день, по-дълбоко се проникватъ отъ съзнанието по-широко да упражняватъ и високо да цѣнятъ своитѣ политически права“. (Гласове отъ дѣсницата: Прието!)

Вѣлко Нейчовъ: Искамъ думата!

Прѣдседателъ: Г-да прѣдставители! По приетия досега редъ, както бѣше и въ извънредната сесия, може само да се прѣдлага нова редакция по прочетенитѣ пасажѣ, а не и да ставатъ разисквания по тѣхъ. Тѣй щото, ако нѣкой отъ г. г. народнитѣ прѣдставители иска думата за това, само въ такъвъ случай можъ да му я дамъ.

Г-нъ Людскановъ има думата.

Александръ Людскановъ: (Шумъ.) Азъ само ще прочетѣ моята редакция. (Гласове: Ние я чухме!) Това е мое право! Азъ нѣма да разисквамъ, а ще направѣ само своето прѣдложение. Моето прѣдложение е именно да се каже така въ послѣдната частъ на тоя пасажъ — то е впрочемъ на г. Божила Райновъ. (Миланъ Макавѣевъ: Ти си го открадналъ!) Послѣдната частъ на тоя пасажъ така да се редактира: (Чете.) „Отъ день на день по-дълбоко се проникватъ отъ съзнанието по-широко да упражняватъ своитѣ политически права и високо да цѣнятъ народния суверенитетъ“. Точка. (Гласове: Нѣма нужда!) Моля, моля! (Чете.) „Това отраднo явление е твърдѣ утѣшително прѣдзнаменование, че най-сетнѣ и въ нашето мило отечество се въдворява правилното конституционно управление“. Това е мое прѣдложение.

Докладчикъ Коста Ранковъ: Това се подразбира!

Прѣдседателъ: Ще турѣ на вотиране... (Вѣлко Нейчовъ: Исканъ думата по пасажъ!) Ако имате нѣкое прѣдложение да правите, само тогава ще Ви дамъ думата, а не и да говорите.

Ще турж на вотиране пасажа, както се прочете отъ г. докладчика на комисията, и моля тия г. г. прѣдставители, които го приематъ въ тази редакция, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Констатирамъ болшинство; значи, приема се.

Вълко Нейчовъ: Исахъ да кажъ за бескижността на пасажа!

Докладчикъ Коста Ранковъ: (Чете:)

„Ваше Царско Височество,

„Финансовитѣ и икономически затруднения, въ които врѣменно се намѣрва държавата и народътъ, поради грамаднитѣ държавни постройки на желѣзницитѣ и портоветѣ, тригодишното бесплодие въ страната ни и вслѣдствие прѣсиленото уравниване на досегашнитѣ бюджетни упражнения, заставляватъ народното прѣдставителство да прибѣгне къмъ всички възможни бюджетарни икономии, които ни най-малко не бихъ попрѣчили на правилното функциониране на държавното управление.

„Народното Прѣдставителство съ пълна готовность ще даде всичката си подкрѣпа и съдѣйствие на правителството на Ваше Царско Височество, за да може то да искара страната окончателно отъ сѣществуващата финансова криза.“ (Гласове отъ дѣсницата: Прието!)

Александъръ Людскановъ: Азъ моля почитаемото Народно Събрание да приеме слѣдующата редакция, която допълни и развива прочетената отъ г. докладчика. (Чете.) „Врѣменнитѣ финансови и икономически затруднения, които народътъ и държавата испытватъ — по-напрѣдъ народътъ, а послѣ държавата — както поради прѣдприетитѣ грамадни държавни постройки и тригодишното бесплодие, а така сжщо и вслѣдствие многогодишното прѣсилено уравниване на приходо-расходнитѣ упражнения и свѣрхсѣмѣтти кредити, заставихъ народното прѣдставителство да приеме въ извънредната си сесия договора за конвертиране държавнитѣ дългове, като бѣ дълбоко увѣрено, че по тоя начинъ отечеството ни ще се спаси отъ грознитѣ послѣдствия на финансовата криза. Обаче, въпрѣки нашитѣ очаквания, тия договори, като не донесохъ спасителното облекчение, народното прѣдставителство, заедно съ правителството на Ваше Царско Височество, рѣши да прибѣгне къмъ всички възможни съкращения и икономии, които ни най-малко нѣма да попрѣжтъ на правилното функциониране на държавното управление“.

Михаилъ К. Сарафовъ: Ще ми се позволи ли, г-нъ прѣдсѣдателю, да поддържъ това прѣдложение?

Прѣдсѣдателъ: Не може да ставатъ разисквания, слѣдъ като се прѣкратихъ дебатитѣ!

Михаилъ К. Сарафовъ: Желалъ бихъ да поддържъ това прѣдложение, слѣдъ рѣчта на г. Министра на Финанситѣ.

Прѣдсѣдателъ: Ще турж на гласуване по-напрѣдъ пасажа, както е редактиранъ и както се прочете отъ г. докладчика, и моля тия г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни да го приематъ тѣй, както се прочете,

да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Констатирамъ болшинство.

Докладчикъ Коста Ранковъ: (Чете.)

„Ваше Царско Височество,

„Както всѣкога, тѣй и сега, народното прѣдставителство съ радостъ посрѣща изявлението на Ваше Царско Височество, че държавата ни се намира въ добри и лоялни отношения съ нашата Освободителка Русия, съ правителствата на Великитѣ сили, съ ония на съсѣднитѣ намъ държави и съ правителството на Негово Императорско Величество Султанътъ — гаранция за нашето мирно и честито развитие.

„Народното прѣдставителство особено се радва за искренното благорасположение, оказано отъ Негово Императорско и Кралевско-Апостолическо Величество Австрийскитѣ Императоръ Францъ-Йосифъ къмъ народа и Държавния Глава на България, прѣзъ септемврийския тържественъ приемъ на Ваше Царско Височество“.

Александъръ Людскановъ: Редакцията за трети пасажъ, която прѣдлагамъ на почитаемото Народно Събрание, е слѣдующата: (Чете.) „Ваше Царско Височество! Както всѣкога, така и сега, народното прѣдставителство съ радостъ посрѣща изявлението на Ваше Царско Височество за неизмѣнно лоялнитѣ отношения на държавата ни съ нашата Освободителка Русия, съ всичкитѣ Велики сили, така сжщо и съ съсѣднитѣ намъ държави — гаранция за нашето мирно и честито развиване. Такива же чувства възбуди у прѣдставителитѣ на Българския народъ и тържественитѣ приемъ направенъ на Ваше Царско Височество отъ Австрийския Императоръ Францъ-Йосифъ прѣзъ мѣсець септемврий — изразъ на искренното благопожелание на Негово Императорско и Кралевско-Апостолическо Величество спрѣмо Държавния Глава на Българския народъ“.

Вълко Нейчовъ: Азъ искахъ, г-да, думата и по-първитѣ пасажи, и ще забѣлѣжъ твърдѣ основателно, че всички пасажи, четени досега, сж некижовни открай докрай, както и прѣдложениятъ отъ г. Людсканова.

Илия Георговъ: Г-да прѣдставители! Въ този пасажъ желалъ да се направи една прибавка. Тя е слѣдующата: (Чете.) „Народното Събрание искава своята дълбока скръбъ, причинена отъ гоненията, на които сж подложени българитѣ въ Турция“.

Прѣдсѣдателъ: Както изслушахте, г-да народни прѣдставители, имаме единъ пасажъ тѣй, както е приетъ отъ комисията и както се прочете отъ г. докладчика; второ, единъ пасажъ, прѣдложенъ отъ г. Людсканова и трето — една прибавка отъ г. Илия Георговъ.

Ще турж на гласуване на първо мѣсто пасажа, който е приетъ отъ комисията и докладванъ отъ г. докладчика. Моля тия отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ тоя пасажъ, тѣй както е приетъ отъ комисията и както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Констатирамъ болшинство.

Михаилъ К. Сарафовъ: И прибавката трѣбва да се гласува, г-не прѣдсѣдателю!

Прѣдсѣдателъ: Тая прибавка, съ приемането на пасажа прѣдложенъ отъ комисията, мислѣж, че се отхвърля.

Михаилъ К. Сарафовъ: Не е така!

Докладчикъ Коста Ранковъ: (Чете.)

„Ваше Царско Височество,

Народното прѣдставителство ще посвети всичкото си внимание, трудъ и опитностъ, както за зрѣлото изучаване на всички ония законопроекти, отъ които се чувствува неминуема нужда за добрата уредба на страната ни, тъй и за строгото и дѣйствително уравниение на държавния бюджетъ.

Да живѣе България!

Да живѣе Негово Царско Височество Князътъ!

Да живѣе Негово Царско Височество Прѣстолонаслѣдникътъ!“

Александъръ Людскановъ: Приемамъ въ тази редакция пасажа.

Прѣдсѣдателъ: Тогазъ, ще турѣж на гласуване и послѣдния пасажъ тъй, както е приетъ отъ комисията и както се докладва отъ г. докладчика, и молиж ония отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които го приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Почти цѣлото народно прѣдставителство. Приема се.

Молиж г. докладчика да прочете исцѣло проекта за отговоръ на Тронната Рѣчь, на послѣдно четене.

Докладчикъ Коста Ранковъ: (Чете.)

„Ваше Царско Височество,

Народното прѣдставителство съ особено удоволствие констатира, че резултатитѣ, както отъ общитѣ, тъй и отъ допълнителнитѣ избори показватъ, какво българскитѣ граждани, отъ день на день, по-дълбоко се проникватъ отъ съзнанието по-широко да упражняватъ и високо да цѣнятъ своитѣ политически права.

Ваше Царско Височество,

Финансовитѣ и икономически затруднения, въ които врѣменно се намѣрва държавата и народътъ поради грамаднитѣ държавни постройки на желѣзницитѣ и портоветѣ, тригодишното бесплодие въ страната ни и вслѣдствие прѣсиленото уравниаване на досегашнитѣ бюджетни упражнения, заставляватъ народното прѣдставителство да прибѣгне къмъ всички възможни бюджетарни икономии, които ни най-малко не бихж попрѣчили на правилното функциониране на държавното управление.

Народното прѣдставителство съ пълна готовностъ ще даде всичката си подкрѣпка и съдѣйствие на правителството на Ваше Царско Височество, за да може то да искара страната окончателно отъ сѣществующата финансова криза.

Ваше Царско Височество,

Както всѣкога, тъй и сега, народното прѣдставителство съ радостъ посрѣща изявлението на Ваше Царско Височество, че държавата ни се намира въ добри и лоялни отношения съ нашата Освободителка Русия, съ правител-

ствата на Великитѣ сили, съ ония на съсѣднитѣ намѣ държави и съ правителството на Негово Императорско Величество Султанътъ — гаранция за нашето мирно и честито развитие.

Народното прѣдставителство особено се радва за искренното благорасположение, оказано отъ Негово Императорско и Кралевско-Апостолическо Величество Австрийскитѣ Императоръ Францъ-Иосифъ къмъ народа и Държавния Глава на България, прѣзъ септемврийския тържественъ приемъ на Ваше Царско Височество.

Ваше Царско Височество,

Народното прѣдставителство ще посвети всичкото си внимание, трудъ и опитностъ, както за зрѣлото изучаване на всички ония законопроекти, отъ които се чувствува неминуема нужда за добрата уредба на страната ни, тъй и за строгото и дѣйствително уравниение на държавния бюджетъ.

Да живѣе България!

Да живѣе Негово Царско Височество Князътъ!

Да живѣе Негово Царско Височество Прѣстолонаслѣдникътъ!“ (Бурни ржкоплѣскания отъ дѣсницата.)

Прѣдсѣдателъ: Ще турѣж на вотиране отговора на Тронното Слово тъй, както се прочете отъ г. докладчика. Тия г. г. народни прѣдставители, които го приематъ тъй исцѣло, молиж да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Болшинство; значи, приема се.

На дневенъ редъ слѣдва: докладъ на анкетната комисия. Мислѣж, че е вече късно, г-да прѣдставители, и ще трѣбва да се вдигне засѣданието.

Прѣди да се вдигне засѣданието, ще попитамъ г. г. народнитѣ прѣдставители: кога да стане избирането на депутацията, която ще поднесе отговора на Тронното Слово? (Гласове: Сега!) Какъ да стане това избиране?

Д-ръ Лазаръ Дагоровъ: Азъ прѣдлагамъ още сега да се пристѣпнѣ къмъ избирането на депутацията и бюрото да прѣдлага членоветѣ на тази депутация.

Прѣдсѣдателъ: Г-нъ Д-ръ Дагоровъ прѣдлага, щото депутацията, която ще поднесе отговора на Тронното Слово, още сега да се избере. По приетия досега редъ, депутацията се състои отъ бюрото, заедно съ комисията, която е изработила проекта на отговора на Тронното Слово и отъ по единъ прѣдставителъ отъ всѣки окръгъ. Какъ желае Народното Събрание: тия, които ще бѣдѣтъ прѣдставители отъ всѣки окръгъ, отъ кого да се прѣдлагатъ? (Гласове: Отъ бюрото!) Има прѣдложение, щото лицата отъ всѣки окръгъ да се прѣдлагатъ отъ бюрото. Молиж ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ това, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Болшинство.

Вѣлко Нейчовъ: Азъ заявявамъ отсега, да не ми се възлага такова нѣщо!

Прѣдсѣдателъ: Бюрото прѣдлага отъ Бургазкия окръгъ г. Никола Рухчевъ. Който го приема, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Приема се.

Бюрото прѣдлага отъ Варненския окръгъ г. Алек-
сандра Арсениевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Видинския окръгъ г. Ивана
С. Кирковъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Врачанския окръгъ г. Лука
Братановъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Кюстендилския окръгъ г. Ми-
хаила Давидовъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Ловчанския окръгъ г. Паскала
Гълъбаровъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Ломския окръгъ г. Алекси
Бояджиски. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Пловдивския окръгъ г. Стефана
Кьойбашиевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Плѣвенския окръгъ г. Тодора
Хр. Щирковъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Разградския окръгъ г. Петра
Н. Даскаловъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Русенския окръгъ г. Мутишъ
Мустафовъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Свищовския окръгъ г. Панайота
Г. Чорбаджиевъ. (Приема се.) (Миланъ Макавѣевъ:
Стоилова прѣдлагамъ азъ!)

Бюрото прѣдлага отъ Севлиевския окръгъ г. Стефана
п. Недевъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Силистренския окръгъ г. Ди-
митра Маламеновъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Сливенския окръгъ г. Ивана
Г. Поповъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Софийския окръгъ г. Христа
Г. Занковъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Старо-Загорския окръгъ г. Илия
Стоковъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Татаръ-Пазарджишкия окръгъ
г. Деню Маневъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Трънския окръгъ г. Никола
Ценовъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Търновския окръгъ г. Атанаса
Буровъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Хасковския окръгъ г. Христа
Г. Поповъ. (Приема се.)

Бюрото прѣдлага отъ Шуменския окръгъ г. Хаджи
Шемшединъ Латифовъ. (Приема се.)

И тъй, депутацията се състои, както казахъ, отъ
членовѣтъ на бюрото, отъ членовѣтъ на комисията, която
е изработила проекта за отговора на Тронното Слово
и господата отъ окръжитѣ, които сега споменахъ.

Прѣди да се вдигне засѣданието, има да съобщѣ на
г. г. народнитѣ прѣдставители, че сж постѣпили и сж раз-
дадени бюджетопроектитѣ за расходитѣ на Министерствата:
на Вжтрѣшнитѣ Дѣла, на Правосѣдието, на Финанситѣ и за
държавнитѣ дългове.

На дневенъ редъ за идущето засѣдание ще бжде
остатѣкътъ отъ днешния дневенъ редъ, заедно съ проектитѣ,
които сж съобщени. (Гласове: Засѣданието да бжде въ
петѣкъ!)

Идущето засѣдание ще бжде въ петѣкъ, съгласно
Правилника.

Засѣданието се затваря.

(Затворено въ 8 часѣтъ вечерѣта.)

Прѣдсѣдатель: Жечо А. Бакаловъ.

Секретари: { Д-ръ Пеню Динчевъ.
Коста Ранковъ.
Д-ръ Христо Йордановъ.
Миланъ Макавѣевъ.
Иванъ Бѣлиновъ.
Д-ръ Петъръ Гудевъ.

Подпрѣдсѣдатели: { Д-ръ Сава Иванчовъ.
Йовъ Титсровъ.

Секретари: { Владимиръ Недѣлевъ.
Д-ръ Йорданъ Ц. Нейовъ.
Д-ръ Кирякъ Н. Провадалиевъ.
Д-ръ Василъ Дочевъ.
Д-ръ Фоти Симеоновъ.
Кръстанъ Доцевъ.

Началникъ на Стенографическото Бюро: Т. Хр. Гълъбовъ.